

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
KREDITNO TVEGANJE PODJETIJ DOLENJSKE, POSAVJA
IN BELE KRAJINE

Ljubljana, junij 2003

MARKO JURŠIČ

IZJAVA

Študent Marko Juršič izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom

dr. Marka Košaka, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ . Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 BANČNA TVEGANJA	2
2 KREDITNO TVEGANJE	4
2.1 RAZČLENITEV KREDITNEGA TVEGANJA	4
2.2 POMEN OCENJEVANJA KREDITNEGA TVEGANJA ZA BANKO	5
2.3 DEJAVNIKI KREDITNEGA TVEGANJA	6
2.4 UPRAVLJANJE S KREDITNIM TVEGANJEM.....	7
2.4.1 Zakonska podlaga upravljanja s kreditnim tveganjem	8
2.4.2 Metode upravljanja s kreditnim tveganjem.....	11
3 OCENA KREDITNEGA TVEGANJA PODJETIJ DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE	12
3.1 TRADICIONALNA FINANČNA ANALIZA	12
3.2 NAMEN ANALIZE TER PROBLEMATIKA IZBIRE METODE.....	13
3.3 METODOLOGIJA IZRAČUNAVANJA BONITETNIH INDEKSOV PODJETIJ14	
3.3.1 Baza podatkov, vzorčni okvir analize in vzorec	14
3.3.2 Razvrščanje podjetij v bonitetne razrede	15
3.3.3 Definicija uporabljenih kazalcev poslovanja.....	18
3.4 PREDSTAVITEV OBMOČJA DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE .	21
3.5 ANALIZA PROUČEVANEGA OBMOČJA	22
3.5.1 Poslovanje gospodarskih družb glede na organizacijsko obliko in velikost..	22
3.5.2 Poslovanje gospodarskih družb po posameznih dejavnostih	25
3.5.3 Analiza poslovanja in kreditnega tveganja podjetij ter izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije.....	25
SKLEP	41
LITERATURA	43
VIRI	44
PRILOGE	

UVOD

Kreditno tveganje najpreprosteje definiramo kot verjetnost, da posojilojemalec ne bo izpolnil svojih obveznosti v skladu z dogovorjenimi pogoji. To tveganje je daleč najpomembnejše med tveganji, s katerimi se srečujejo banke pri poslovanju in predstavlja njihov glavni vir težav. Banke, ki uspešno identificirajo kreditno tveganje in ga učinkovito obvladujejo, imajo bistveno konkurenčno prednost pred ostalimi bankami.

Za vse banke je nujno potrebno ocenjevanje izpostavljenosti bilančnih in zunajbilančnih aktiv kreditnemu tveganju in merjenje verjetnosti neizpolnjevanja pogodbenih določb s strani posojilojemalca. To je potrebno, ne samo zaradi zmanjšanja izgub in izboljšanja uspešnosti poslovanja, ampak tudi zaradi zagotavljanja zmožnosti odplačevanja lastnih dolgov do varčevalcev. V ta namen banke razvijajo modele za ugotavljanje kreditnega tveganja, ki so tudi osnova za določanje kapitalske ustreznosti bank.

Namen diplomskega dela je izdelati zasnovo razvrstitvenega modela, ki bi temeljil na javno dostopnih podatkih, to je podatkih, ki izhajajo iz statističnih podatkov iz bilanc stanja in bilanc uspeha podjetij. Model bo omogočal razvrstitev podjetij v razrede kreditnega tveganja od A do E, na njegovi osnovi pa bi bilo mogoče razviti kompleksnejše modele za razvrščanje. Uporabnost modela naj bi prišla do izraza predvsem pri različnih tržnih analizah in identifikaciji za banke tržno zanimivih podjetij. Namen diplomskega dela je poleg tega tudi razvrstitev podjetij proučevanega območja Dolenjske, Posavja in Bele Krajine v razrede kreditnega tveganja od A do E ter prikaz analize ocen kreditnega tveganja proučevanih območij med sabo. Za širši prikaz uspešnosti območij in podjetij glede na velikost bo analizirana tudi uspešnost posameznih segmentov z vidika prihodkov, neto čistega dobička in izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema po segmentih. Za to analizo sem se odločil, ker še ni bilo izdelane podobne analize za proučevano področje ter zaradi uporabnosti analize za banko, v kateri sem zaposlen.

Diplomsko delo je razdeljeno v dva širša sklopa. Prvi teoretični del zajema dve poglavji; bančna tveganja in kreditno tveganje.

V prvem poglavju so opredeljena bančna tveganja z vidika nekaterih avtorjev. Kreditno tveganje, ki je pogosto opredeljeno kot najpomembnejše tveganje, s katerim se banke srečujejo, je podrobneje definirano v drugem poglavju. V tem poglavju so predstavljene tudi nekatere zakonske osnove upravljanja s kreditnim tveganjem.

Drugi del zajema oceno kreditnega tveganja podjetij Dolenjske, Posavja in Bele Krajine. Ta del je v celoti zajet v tretjem poglavju, ki pa je razdeljeno na pet podpoglavij. Najprej je opredeljena tradicionalna finančna analiza, v nadaljevanju pa so predstavljeni namen in problematika izbrane metode. V tretjem podpoglavju je definirana baza podjetij, način razvrščanja podjetij v bonitetne razrede in definicije izbranih kazalcev poslovanja, na osnovi katerih sem tudi razvrščal podjetja. Sledi predstavitev proučevanega območja in na koncu še podrobna analiza proučevanega območja z vidika ocene kreditnega tveganja proučevanih podjetij.

1 BANČNA TVEGANJA

Banka pri svojem poslovanju sprejema tveganja in jih transformira ter vgrajuje v bančne produkte in storitve. Vsaka izpostavljenost tveganjem za banko pomeni tudi možnost zmanjšanja dobička ali ustvarjanje izgube (Krumberger, 2000, str. 72). Vendar se tveganje ne nanaša samo na potencialne negativne donose, ampak na vsa, tudi pozitivna odstopanja od pričakovanj (Muhič, 2000, str.128). Avtorji v svojih delih delijo bančna tveganja na različne načine, zato v nadaljevanju navajam le nekaj delitev bančnih tveganj.

Hempel, Simonson in Coleman (1994, str. 88) klasificirajo bančna tveganja v štiri razrede:

- a) Tveganja, ki izhajajo iz okolja (angl. *environmental risks*):
 - tveganje spremembe zakonodaje (angl. *legislative risk*),
 - ekonomsko tveganje (angl. *economic risk*),
 - tveganje konkurence (angl. *competitive risk*) in
 - regulatorno tveganje (angl. *regulatory risk*).

- b) Tveganja, ki izhajajo iz človeških virov banke oziroma tveganja managementa (angl. *management risks*):
 - tveganje nepoštenosti zaposlenih (angl. *defalcation risk*),
 - tveganje neučinkovite organizacije banke (angl. *organizational risk*),
 - tveganje nepravilnega odločanja (angl. *ability risk*) in
 - tveganje neprimerne spodbude za managerje (angl. *compensation risk*).

- c) Tveganja, ki so povezana s ponudbo finančnih storitev banke (angl. *delivery risks*):
 - operativno tveganje (angl. *operational risk*),
 - tehnološko tveganje (angl. *technological risk*),
 - tveganje novih proizvodov (angl. *new-product risk*) in
 - strateško tveganje (angl. *strategic risk*).

- d) Tveganja, ki izhajajo iz bilance oziroma finančna tveganja (angl. *financial risks*)¹:
 - kreditno tveganje (angl. *credit risk*),
 - likvidnostno tveganje (angl. *liquidity risk*),
 - tveganje spremembe obrestne mere (angl. *interest rate risk*) in
 - tveganje finančnega vzvoda (angl. *leverage risk*).

Saunders (2000, str. 103) navaja devet osnovnih tveganj finančnih institucij:

- a) Tveganje spremembe obrestne mere (angl. *interest rate risk*): tveganje, ki se pojavi, ko se dospelosti sredstev in obveznosti ne ujemata. Tveganje spremembe obrestne mere lahko razdelimo na:
 - tveganje refinanciranja: tveganje, da bodo stroški ponovne izposoje sredstev višji od donosov investiranih sredstev in
 - tveganje reinvestiranja: tveganje, da bodo donosi ponovno investiranih sredstev nižji od stroškov sredstev.

¹ S povečanjem teh štirih temeljnih tveganj se povečajo tudi donosi banke. Management banke seveda želi zato doseči najvišje možne donose pri danem tveganju oziroma najnižje možno tveganje pri danih donosih (Hempel, Simonson, Coleman, 1994, str. 68).

Spremembe obrestne mere vplivajo tudi na tržno vrednost sredstev in obveznosti, kar pomeni, da dvig obrestnih mer zviša diskontno obrestno mero, s čimer se zmanjša vrednost sredstev in obveznosti, obratno pa znižanje diskontne obrestne mere vpliva na povečanje vrednosti sredstev in obveznosti. Če imamo torej sredstva z daljšo dospelostjo kot obveznosti, potem ima dvig obrestnih mer posledico, da se tržna vrednost bančnih sredstev zmanjša relativno bolj kot vrednost obveznosti, kar pa ima lahko za posledico izgubo in nesolventnost banke (Saunders, 2000, str 105).

- b) Tržno tveganje (angl. *market risk*): tveganje, ki se pojavi pri trgovanju s sredstvi in obveznostmi zaradi sprememb v obrestnih merah, deviznih tečajih in cen drugih sredstev. Prisotno je, kadar ima banka odprto oziroma nezavarovano dolgo (nakupno) ali kratko (prodajno) pozicijo in se cene spreminjajo v nasprotni meri, kot je bilo pričakovano. Bolj kot so cene sredstev spremenljive, večje je tržno tveganje.
- c) Kreditno tveganje (angl. *credit risk*): tveganje, da obljubljen denarni tok od posojil in vrednostnih papirjev, ki jih drži banka, ne bi bil plačan v celoti in/ali pravočasno. To tveganje bo podrobneje predstavljeno v nadaljevanju.
- d) Tveganje zunajbilančnega poslovanja (angl. *off-balance-sheet risk*): tveganje, ki se pojavlja v bankah zaradi izvenbilančnih aktivnosti, to je aktivnosti, ki se ne pojavljajo v bilanci banke, ampak izven nje, na bilanco banke pa vplivajo v prihodnosti. Med te aktivnosti lahko štejemo kreditno pismo, kreditne linije, garancije in pozicije v forwardih, futuresih, swapih in drugih izvedenih finančnih instrumentih.
- e) Tehnološko in operativno tveganje (angl. *technology and operational risk*): Tehnološko tveganje se pojavi, ko tehnološke investicije banke ne prinesejo pričakovanega prihranka stroškov. Povzroči lahko konkurenčno nesposobnost banke in v končni fazi tudi dolgoročni neuspeh.
- f) Tveganje (spremembe) deviznega tečaja (angl. *foreign exchange risk*): tveganje, da spremembe v deviznih tečajih vplivajo na vrednost bančnih sredstev in obveznosti, ki jih ima banka denominirane v tuji valuti.
- g) Deželno tveganje (angl. *country or sovereign risk*): tveganje, da se odplačila dolgov tujih posojilojemalcev ustavijo zaradi oviranja s strani tujih vlad. Na to tveganje vpliva ekonomsko, socialno in politično okolje posojilojemalčeve države.
- h) Likvidnostno tveganje (angl. *liquidity risk*): tveganje, da komitenti banke v zelo kratkem času zahtevajo zelo likvidna sredstva (gotovino) v večji količini, kot jo ima banka v tem času na razpolago. V tem primeru si mora banka izposoditi dodatna sredstva ali prodati del premoženja, da lahko zadosti povpraševanju po denarju.
- i) Tveganje nesolventnosti (solventnostno tveganje) (angl. *insolvency risk*): tveganje, da banka ne bo imela dovolj kapitala za izravnanje nenadnega padca vrednosti sredstev relativno glede na obveznosti. Tveganje nesolventnosti je posledica vseh ostalih tveganj. Tehnično gledano pa nesolventnost nastane, ko kapital banke ni več zadosten za pokritje izgub, ki so posledica ostalih tveganj.

Tveganja med seboj niso strogo ločena, saj med njimi lahko obstaja določena povezava oziroma medsebojni odnos (Saunders, 2000, str. 103). Vsekakor je med tveganji najpomembnejše kreditno tveganje, ki predstavlja največji delež med vzroki bančnih problemov. Kreditnemu tveganju sledi po pomembnosti operativno tveganje, ki pa vse bolj pridobiva na pomenu med vzroki problemov. Operativnemu tveganju sledijo po pomembnosti tržna tveganja (Krumberger, 2000, str. 73).

Zakon o bančništvu (2001) pravi, da so tveganja, ki jim je banka izpostavljena pri svojem poslovanju:

- a) likvidnostno tveganje,
- b) kreditno tveganje,
- c) obrestna, valutna in druga tržna tveganja,
- d) tveganja zaradi izpostavljenosti do posamezne osebe,
- e) tveganja, povezana z naložbami v kapitalske deleže in nepremičnine,
- f) tveganja neizpolnitve nasprotne stranke, povezana z državo izvora nasprotne stranke.

Zaradi problemov, ki jih bančna tveganja povzročajo, je izrednega pomena upravljanje tveganj v banki. Banka mora določiti in izvajati ukrepe za obvladovanje tveganj. Tu se bančni nadzor kaže kot ključni dejavnik pri zagotavljanju, da vodstvo res skrbi za definiranje, merjenje, spremljanje in nadziranje bančnih tveganj. Namen bančnega nadzora je torej omejevanje nepremišljenih izpostavljanj tveganju. Način ugotavljanja, merjenja in obvladovanja tveganj, ki jim je banka izpostavljena, podrobneje predpisuje Banka Slovenije, ki je temeljna institucija bančnega nadzora v Sloveniji.

Ker ima med vsemi bančnimi tveganji največji pomen kreditno tveganje, saj iz njega izvira večina vseh problemov bank, bom v nadaljevanju to tveganje predstavil podrobneje.

2 KREDITNO TVEGANJE

Kreditno tveganje (angl. *credit risk*) banke je definirano kot tveganje, da dolžnik ne bo mogel ali hotel plačevati obresti in/ali glavnice pri posojilih ali vrednostnih papirjih, kot je bilo dogovorjeno (Hempel, Simonson, Coleman, 1994, str. 67). Tveganje je večje, kadar banka izdaja posojila in kupuje obveznice z daljšo dobo odplačila in obratno, kadar banka izdaja posojila in kupuje obveznice s krajšo dobo vračila, je kreditno tveganje manjše (Saunders, 2000, str. 107).

Kreditno tveganje po Zakonu o bančništvu (2001) je tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke. Plačilna nesposobnost se pojavi, ko posojilojemalec ni sposoben izpolniti ključnih finančnih obveznosti, kot je npr. odplačilo bančnih posojil. V tem primeru banke utrpijo izgube, ker niso dobile vseh obljubljenih plačil.

2.1 Razčlenitev kreditnega tveganja

Hempel, Simonson in Coleman (1994, str. 371) delijo kreditno tveganje na dva temeljna dela:

- a) Transakcijsko tveganje (angl. *transaction risk*) se nanaša na tri elemente: 1) bančno kreditno organizacijo, skozi katero banka upravlja oziroma vodi kreditno funkcijo, 2)

bančni sistem kreditnih analiz in 3) bančne standarde za dana posojila (npr. pogoji v posojilni pogodbi, vrste zavarovanja, ki jih banka sprejme itd.) in

- b) Portfeljsko tveganje (angl. *portfolio risk*), ki ga lahko razdelimo na:
- notranje tveganje (angl. *intrinsic risk*) – tveganje, ki je specifično posameznemu posojilojemalcu, in
 - tveganje koncentracije posojil (angl. *concentration risk*) – tveganje, ki je posledica prevelike koncentracije posojilnega portfelja banke v določene gospodarske dejavnosti, oblike posojil ali geografska območja.

Saunders (2000, str. 108) deli kreditno tveganje na:

- a) nesistematično kreditno tveganje (angl. *firm-specific credit risk*) – tveganje, ki je specifično posameznemu podjetju, kjer ima banka naložbe ali v obliki posojil ali obveznic, in
- b) sistematično kreditno tveganje (angl. *systematic credit risk*) – tveganje, ki je odvisno od dejavnikov, ki vplivajo na kreditno tveganje vseh podjetij v gospodarstvu.

Na kreditno tveganje vplivajo tako gospodarski cikli kot tudi dogodki, povezani s posameznim podjetjem (angl. *firm-specific events*). Kreditno tveganje v pogojih ekonomskega razcveta upade, saj so zaradi dobrih zaslužkov stopnje plačilne nesposobnosti nizke. V razmerah ekonomskega nazadovanja pa se kreditno tveganje poveča, saj se donosi poslabšajo, zaradi česar je odplačevanje dolgov oteženo. V tem primeru govorimo o sistematičnem kreditnem tveganju. Nesistematično kreditno tveganje pa je tveganje, ki izhaja iz dogodkov, ki so specifični poslovnim aktivnostim podjetja ali dejavnosti, v kateri je podjetje (Neal, 1996, str.16).

2.2 Pomen ocenjevanja kreditnega tveganja za banko

Merjenje kreditnega tveganja posamezne naložbe ali obveznic je ključno, če želi banka (Saunders, 2000, str. 203):

- pravilno oceniti ceno posojila in
- postaviti primerno zgornjo mejo zadolževanja posameznega posojilojemalca oziroma oceniti največjo sprejemljivo izpostavljenost izgubi pri določenem posojilojemalcu.

Za banko je nujno, da še pred odobritvijo kredita oceni kreditno sposobnost, ki jo izrazi v obliki bonitetne kategorije, in določi najvišji možni znesek kredita (zgornja meja zadolževanja). S tem zmanjša kreditno tveganje, čeprav ga kljub temu povsem ne more odpraviti. Preveliko izpostavljanje kreditnemu tveganju lahko ogrozi likvidnost banke; če glavnica in obresti trajno niso poplačane, pa je ogrožena tako rentabilnost kot tudi premoženje, s katerim banka razpolaga.

Pri merjenju kreditnega tveganja posamezne naložbe je ključna količina informacij, ki jih ima banka o določenem posojilojemalcu. Informacije, na podlagi katerih banka ugotavlja kreditno tveganje, izvirajo ali znotraj banke (te informacije so zbrane iz preteklih sodelovanj med banko in komitentom) ali pa jih kupi pri različnih zunanjih bonitetnih agencijah, uporablja pa tudi javno dostopne informacije, kot so informacije o cenah komitentovih delnic in obveznic, poročil analitikov in revizijska poročila. Ker pa je javno dostopnih informacij pri velikih

podjetjih, katerih delnice so v borzni kotaciji, ponavadi več, kot pa pri malih, ki imajo praviloma enega lastnika, lahko trdimo, da so tudi stroški pridobivanja informacij pri velikih podjetjih manjši kot pri malih. Ker je tudi količina informacij pri velikih podjetjih večja, lahko banka pri teh podjetjih razvije bolj zapletene in ponavadi bolj kvantitativne metode ocenjevanja kreditnega tveganja (Saunders, 2000, str. 216).

Širša mera kreditnega tveganja podjetja je ocena kreditne sposobnosti (angl. *credit rating*). Ta ocena je uporabna za kategoriziranje podjetij glede na njihovo kreditno tveganje. Ocene kreditnega tveganja (kreditni razredi) se raztezajo od razreda Aaa za podjetja najvišje kreditne kvalitete, do Ccc za podjetja, ki ne bodo sposobna odplačati dolgov. V Sloveniji se ti razredi glede na metodologijo Banke Slovenije oblikujejo od A do E.

2.3 Dejavniki kreditnega tveganja

Saunders (2000, str. 219-220) razdeli dejavnike kreditnega tveganja, ki jih različni modeli ocenjevanja kreditnega tveganja različno upoštevajo v svojih formulah, na:

- a) dejavnike kreditnega tveganja, ki so tipični za posameznega posojilojemalca (angl. *borrower-specific factors*) in vplivajo na nesistematično kreditno tveganje:
 - ugled, sloves oziroma pretekle izkušnje s posojilojemalcem (angl. *reputation or borrowing-lending history*),
 - vzvod oziroma delež dolga v primerjavi s kapitalom (angl. *leverage*),
 - nestanovitnost zaslužkov (angl. *volatility of earnings*) in
 - zavarovanje posojila (angl. *collateral*);
- b) dejavniki kreditnega tveganja, ki so značilni za vsa podjetja v gospodarstvu (angl. *market-specific factors*) in vplivajo na sistematično kreditno tveganje:
 - ekonomski cikel (angl. *the business cycle*) in
 - raven obrestnih mer (angl. *the level of interest rates*).

Hempel, Simonson in Coleman (1994, str. 371) poudarjajo, da je temeljni vzrok, da ima banka slaba posojila v svojem portfelju, pomanjkanje in neustreznost bančnih upravljalnih sistemov za kontrolo kakovosti posojil; obstajajo pa še nekateri drugi glavni vzroki²:

1. brezbržnost do posojilne politike,
2. zelo velikodušni posojilni pogoji in odsotnost jasnih standardov,
3. neupoštevanje lastnih pravil,
4. nevarna koncentracija posojil,
5. slaba kontrola kreditnega osebja,
6. rast posojil prek zmožnosti banke za ustrezno kontrolo kakovosti,
7. slab sistem za ugotavljanje problematičnih posojil,
8. nerazumevanje zakaj posojilojemalec potrebuje denar in
9. izventržno posojanje (angl. *out-of-market lending*).

Posojilna politika banke bi se morala kazati v sestavi in kvaliteti bančnega portfelja posojil, posojilni kulturi, njenih prioritetah, specifičnih postopkih in sredstvih za nadzor posojilne

² Vzroki glavnih napak v posojilni proceduri bank so ugotovitve študije propadlih bank sredi 80-ih v ZDA. Študijo je objavil Joseph F. Apadoford z naslovom »Credit Quality: CEOs Set the Tone« v Magazine of Bank Administration v juniju 1988.

aktivnosti. Opredeljena mora biti v pisni obliki, da se zagotovi nedvoumnost usmeritev posojilne politike (Hempel, Simonson, Coleman, 1994, str. 374).

Baselski komite za bančni nadzor (angl. *Basel Committee on Banking Supervision*) trdi, da je večina problemov bank neposredno ali posredno posledica slabosti v upravljanju kreditnega tveganja. Hude izgube bank kot posledica kreditnega tveganja ponavadi odražajo probleme na mnogih področjih, kot so kreditne in druge koncentracije ter izgube zaradi nemarljivosti, nepazljivosti ter nezadostnega nadzora (Principles for the Management of Credit Risk, 2000, str. 22):

- a) kreditne koncentracije (angl. *credit concentrations*) so vsake izpostavljenosti bank, kjer so potencialne izgube relativno velike glede na bančni kapital, celotna sredstva ali glede na celotno kreditno tveganje banke. Predvsem so to koncentracije kreditov do posameznih posojilojemalcev, do skupine povezanih oseb ali gospodarskih dejavnosti;
- b) problemi v procesu odobravanja kredita in nadzora po odobritvi:
 - za banke že sama ocenitev kreditnega tveganja in odobritev kredita predstavlja izziv, saj so v času vse večje globalizacije konkurenčni pritiski vse hujši, odločitve vse hitrejše, pojavljajo pa se tudi potrebe po novejših in zahtevnejših modelih za ocenjevanje kreditnega tveganja,
 - pomanjkanje testiranja in ocenjevanja novih tehnik pri odobravanju kreditov,
 - subjektivno odločanje managementa bankam povzroča velike probleme, kar pomeni, da so naklonjeni odobravanju kreditov podjetjem, kjer so lastniki, prijatelj, osebam s slovesom finančnih strokovnjakov ali slavnim osebam,
 - zanemarjanje pridobivanja periodičnih finančnih informacij posojilojemalcev z namenom ponovne ocenitve kvalitete kreditov in ustreznosti zavarovanj,
 - odpoved kontrol, s katerimi banke ugotavljajo prevare v zvezi s posojanjem,
 - pomanjkanje previdnosti pri kreditiranju posojilojemalcev z visokim finančnim vzvodom,
 - neustrezna ocena korelacije med finančnim stanjem posojilojemalca ter spremembo vrednosti in likvidnosti zavarovanja,
 - neupoštevanje vpliva poslovnih ciklov na kreditiranje in
 - neupoštevanje pesimističnih scenarijev pri oceni posojilojemalca.

2.4 Upravljanje s kreditnim tveganjem

Ključna funkcija v banki je upravljanje s tveganji. Banka, ki aktivno upravlja s tveganji, dosega odločilno konkurenčno prednost, tako pa si zagotovi tudi večjo možnost ustvarjanja zahtevanih donosov na dolgi rok. Rečemo lahko, da je upravljanje s tveganji življenjskega pomena za preživetje banke, vendar pa se postavlja pogoj, da je nujno potrebna prepletenost upravljanja s tveganji po celotni bančni piramidni strukturi, to je od najvišjega managementa do profitnih centrov na ravni, kjer se posli ustvarjajo (Krumberger, 2000, str. 72).

Banka si mora v podjetju zagotoviti zelo visoko prioriteto svojega kredita, saj mora zaradi narave svojih virov (stabilni depoziti) v veliko večji meri, kot druga finančna ustanova ali podjetja, skrbeti, da je donos tveganju prilagojen. To prioriteto doseže s financiranjem le relativno močnih in plačilno sposobnih podjetij ter z diverzifikacijo in zavarovanjem kredita (Barle, Žunič, 2000, str. 103).

2.4.1 Zakonska podlaga upravljanja s kreditnim tveganjem

Banke so ene najbolj reguliranih in nadzorovanih institucij v gospodarstvu. Dejstvo je, da je nadzor s strani države nujno potreben, vzroki pa so sledeči (Hempel, Simonson, Coleman, 1994, str. 388-389):

- a) Bančna tveganja morajo biti minimalna zaradi dveh vzrokov:
 - ključnega pomena bank v plačilnem sistemu države in
 - jamstva države (oziroma davkoplačevalcev) za bančne depozite.
- b) Banke so instrument monetarne politike države.
- c) Posebna previdnost in regulacija bank je politično še posebej privlačna zaradi preteklih stečajev bank.
- d) Spodbude in kontrole nad bančnim kreiranjem kreditov so včasih lahko instrument za alokacijo kreditov v socialno bolj zaželene cilje.

2.4.1.1 Baselski kapitalski sporazum

Baselski kapitalski sporazum³ je bil oblikovan leta 1988 z namenom izenačiti pravila igre na mednarodnih finančnih trgih, podpreti svetovno finančno stabilnost z uskladitvijo definicij kapitala, ocenjevanja rizikov in standardov kapitalске ustreznosti med državami ter povezati bančne kapitalске zahteve sistematično glede na tveganost njenih aktivnosti.

V letu 1999 je Baselski komite za bančni nadzor izdal prvi predlog nove kapitalске sheme za merjenje ustreznosti bank. Novi baselski kapitalski sporazum (angl. *New Basel Capital Accord* ali *A New Capital Adequacy Framework*) ali, kot ga tudi imenujejo, Basel II naj bi odpravil večino pomanjkljivosti starega sporazuma prek spremembe kvantitativnega načina merjenja minimalno zahtevanega koeficienta kapitalске ustreznosti (angl. *Minimum capital requirements*) in dodatka dveh kvalitativnih stebrov, uvedbe regulativnega nadzora (angl. *Supervisory review*) ter večjega poudarka na tržni disciplini (angl. *Market discipline*). Obravnavanje bančnih tveganj naj bi tako bilo bolj celovito (Sušnik, 2001, str. 40). Veljati naj bi začel že leta 2006.

Nova kapitalška shema precej posega v način merjenja kreditnih tveganj. Predlagana sta dva pristopa alternativnega načina merjenja kreditnega tveganja (The New Basel Capital Accord, 2001, str. 3 in Sušnik, 2001, str. 43):

- a) Standardiziran pristop (angl. *standardised approach*)
 - določitev uteži za tveganje se določi glede na rating države, v kateri ima dolžnik sedež,
 - določitev tveganosti dolžnika glede na samostojni zunanji rating (bonitetna ocena rating agencij). Problem tega pristopa v Sloveniji je v skromnem deležu že rangiranih podjetij;
- b) Pristop, temelječ na internih ratingih⁴ (angl. *internal rating based approach – IRB*)
 - Pristop, temelječ na internih ratingih naj bi uporabljale bolj sofisticirane banke. Komitente bi razvrščali po internih sistemih razvrščanja, kar naj bi višino

³ Baselski kapitalski sporazum (angl. *Basel Capital Accord*) so priporočila, ki jih je izdal Baselski komite za nadzor bančnega poslovanja (deluje v okviru Banke za mednarodno poravnavo – BIS).

⁴ Interni rating je celosten kazalnik tveganja, ki se nanaša na posameznega komitenta banke. Rating sistem zajema konceptualno mero za izgubo, metodologijo za ocenjevanje tveganja in dodeljevanje ratingov, razčlenitev odgovornosti ključnih zaposlenih in navedbo interne uporabe informacij, pridobljenih v postopku ugotavljanja ratingov (Sušnik, 2001, str. 43).

regulatornih kapitalskih zahtev bolj približali dejanskemu profilu tveganosti banke. S tem bi zajeli resnično ekonomsko tveganje posameznih naložb, pokrivali bi večje število dolžnikov, upoštevali bi dodatne faktorje tveganja ter spodbujali nadaljnji razvoj tehnik za merjenje in upravljanje tveganj v bankah.

2.4.1.2 Zakon o bančništvu

Zakon o bančništvu (2001) določa bankam, da morajo za obvladovanje tveganj razpolagati z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki so jim izpostavljena pri opravljanju teh storitev. Od bank zahteva v vsakem trenutku likvidnost in solventnost, kar pomeni, da morajo banke poslovati tako, da so v vsakem trenutku sposobne pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti ter trajno sposobne izpolniti vse svoje obveznosti.

Za ugotavljanje, merjenje in upravljanje s tveganji morajo banke določiti načrt ukrepov obvladovanja tveganj po posameznih vrstah bančnih tveganj. Določiti morajo načrt ukrepov obvladovanja tveganj, ki obsega:

- a) notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- b) ukrepe za obvladovanje tveganj in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov in
- c) notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj.

Zakon daje poudarek pri upravljanju s tveganji prav kreditnemu tveganju. V zvezi s tem določa, da mora banka v okviru predpisanih in internih meril razvrščati aktivne bilančne in zunajbilančne postavke po tveganosti in ocenjevati višino potencialnih izgub iz naslova kreditnih tveganj.

Banka Slovenije pa je izdala tudi vrsto podzakonskih aktov, ki podrobneje urejajo posamezne vrste tveganj in hkrati uveljavljajo tudi evropske bančne direktive. Ti sklepi bodo podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

2.4.1.3 Sklepi Banke Slovenije

Banka Slovenije je na podlagi Zakona o bančništvu izdala naslednje sklepe (Uradni list RS, št. 24/2002):

- Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic,
- Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic,
- Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic in
- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic.

Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic predpisuje merila, na podlagi katerih banke spremljajo kreditno tveganje. Bankam nalaga razvrščanje aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk v skupine po tveganosti in ocenjevanje višine potencialnih izgub iz naslova kreditnega tveganja.

Tabela 1: Razvrščanje dolžnikov in določanje posebnih rezervacij

DOLŽNIKI	OBJEKTIVNA MERILA	SUBJEKTIVNA MERILA
A Donosne terjatve	Plačilo obveznosti v roku zapadlosti ali izjemoma z zamudo do 15 dni	▪ Terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije, terjatve do Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav EEA in z njimi primerljivih držav OECD. ▪ Terjatve do dolžnikov, za katere banka ne pričakuje težav s plačevanjem obveznosti.

		Terjatve, zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem⁵.
B Donosne terjatve Potencialne izgube od 5 do 15%, najverjetneje 10% terjatev	Večkratno plačevanje obveznosti do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni	Terjatve do dolžnikov z zadostnim denarnim tokom za redno poravnavanje zapadlih obveznosti in šibkim finančnim stanjem, ki pa se ne bo poslabšalo. Za katere uporaba in učinek kredita nista bila jasna (odločitev sprejeta brez projekcije denarnega toka).
C Nedonosne terjatve Potencialne izgube od 15 do 40%, najverjetneje 25% terjatev	Večkratno plačevanje obveznosti z zamudo od 31 do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni	Terjatve do dolžnikov: za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti, ki so izrazito podkapitalizirani, ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb, od katerih banka ne prejema ustreznih informacij ali dokumentacije v zvezi s terjatvami, jamstvi in viri za odplačilo terjatev.
D Nedonosne terjatve Potencialne izgube od 40 do 99%, najverjetneje 50% terjatev	Večkratno plačevanje obveznosti z zamudo od 91 do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 365 dni; vendar se utemeljeno pričakuje delno pokritje terjatev	Terjatve do dolžnikov: za katere obstaja velika verjetnost izgube, ki so nelikvidni in nesolventni, za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja, ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave ali v stečaju.
E Nedonosne terjatve Potencialne izgube 100% terjatev	Plačevanje obveznosti z zamudo preko 365 dni	Terjatve do dolžnikov: za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačane, s sporno pravno podlago.

Vir: Borak, Čibej, 1995, str. 159 in Uradni list RS št. 24/2002, str. 1870.

Terjatve se razvrstijo v skupine od A do E na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti, ki se presoja na podlagi 1) ocene finančnega položaja posameznega dolžnika, 2) njegove zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnosti, 3) vrste in obsega zavarovanja terjatev do posameznega dolžnika in 4) izpolnjevanja dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih. Opravljeno mora biti pred odobritvijo vsakega kredita oziroma pred sklenitvijo druge pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke, poleg tega pa mora banka ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, spremljati poslovanje dolžnika in kvaliteto zavarovanj terjatev banke.

Banke spremljajo kreditno tveganje na podlagi kriterijev za razvrščanje terjatev v skupine od A do E. Od leta 1997 se uporabljajo strožji kriteriji, saj je do tedaj veljalo, da je lahko terjatev, ki je bila zavarovana z zastavo premičnega in nepremičnega premoženja, pod določenimi pogoji lahko bila razvrščena v skupino A, ne glede na boniteto dolžnika. Terjatev,

⁵ Prvovrstna zavarovanja terjatev so bančne vloge, vrednostni papirji Republike Slovenije, Banke Slovenije ter vlad in centralnih bank držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD, nepreklicne garancije na prvi poziv prvovrstnih bank, prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank ter nepreklicna jamstva Slovenske izvozne družbe in Republike Slovenije.

ki je zavarovana z zastavo premoženja, je od leta 1997 možno razvrstiti le eno skupino višje kot na podlagi ocene bonitete komitenta (Krumberger, 2000, str.75).

2.4.2 Metode upravljanja s kreditnim tveganjem

Zavodnik (2000, str. 37) pravi, da je obvladovanje kreditnega tveganja proces, ki na posamični ravni (t.j. dolžnika in/ali ustreznega finančnega instrumenta) zajema identifikacijo, strukturiranje in evalvacijo tega tveganja, prav tako pa sprejemanje odločitev o načinih zavarovanja oziroma obvladovanja posamičnega kreditnega tveganja z vidika celotnega kreditnega portfelja banke.

V bankah je zaslediti trend prehoda od razkrivanja kreditnih tveganj portfelja v področje upravljanja kreditnega portfelja, to je merjenje tveganja, kvantificiranja kreditnega tveganja in tudi njegovega aktivnega zmanjševanja s pristopi diverzifikacije, uporabo instrumentov listinjenja in kreditnih izvedenih instrumentov. Pasivna vloga upravljanja kreditnega tveganja, to je določanja potrebnih rezervacij in izključenih prihodkov v skladu s pravili bančnega nadzornika, prehaja v aktivno vlogo, kar pomeni oblikovanje vrednosti banke za delničarje z vidika doseganja zahtevanih in potrebnih donosov vložnega kapitala glede na izmerjena tveganja poslovanja banke (Zavodnik, 2001, str. 34).

Mishkin (2000, str. 507-508) postavlja kot ključna dejavnika, ki predstavljata okvir za minimiziranje kreditnega tveganja, koncepte napačne izbire⁶ (angl. *adverse selection*) in moralnega tveganja⁷ (angl. *moral hazard*). Banke poskušajo rešiti probleme teh dveh konceptov, ki povzročata višje kreditno tveganje, s številnimi osnovami za upravljanje s kreditnim tveganjem. Te osnove pa so:

- kreditna analiza in nadzor komitenta (angl. *screening and monitoring*),
- vzpostavitev dolgoročnih odnosov s komitentom,
- kreditne linije (angl. *loan commitments*),
- zavarovanje kreditnega posla (angl. *collateral*),
- zahtevana poravnalna vsota na računu (angl. *compensating balance requirements*),
- določanje zgornjih mej zadolževanja (limitiranje posojil) (angl. *credit rationing*).

2.4.2.1 Kreditna analiza

Kreditna analiza je proces ocenitve tveganja posojanja podjetju ali fizični osebi. Kreditni analitiki ocenjujejo kreditno tveganje, ki ga morajo primerjati z vsemi koristmi, ki jih banka pričakuje iz danega posojila. V grobem lahko te koristi razdelimo v dve skupini (Hempel, Simonson, Coleman, 1994, str. 396):

- a) neposredne koristi – to so obresti in provizije, ki jih banka zasluži pri posojilu in
- b) posredne koristi – te pa se kažejo v vzpostavitvi in vzdrževanju sodelovanja med banko in posojilojemalcem, ki lahko banki prinese dodatne depozite in povpraševanje po številnih bančnih storitvah.

⁶ Napačna izbira pomeni, da je velika možnost izbire posojilojemalca, pri katerem ima banka večje kreditno tveganje. Taki posojilojemalci namreč raje najemajo kredite, kar ima pa posledico, da je večja verjetnost, da bo posojilojemalec z višjim kreditnim tveganjem tudi izbran. Večje prizadevanje po pridobitvi posojila izhaja iz večjega donosa v primeru uspeha tveganega projekta. (Mishkin, 2000, str. 508)

⁷ Moralno tveganje je tveganje, da se bo posojilojemalec izpostavil aktivnostim, ki so z vidika posojilodajalca (banke) nezaželene. Take aktivnosti so ponavadi bolj tvegane, kar seveda izpostavlja posojilodajalca kreditnemu tveganju, posojilojemalcu pa omogočajo v primeru uspeha večji donos. (Mishkin, 2000, str. 508)

Banke morajo kredite odobravati na podlagi razumnih in dobro definiranih kriterijev. Le-ti morajo upoštevati tako ciljni trg banke, kot tudi razumevanje komitenta, namena kredita in vir odplačila kredita. Vsaka vloga za odobritev kredita mora biti skrbno analizirana s strani usposobljenega kreditnega analitika.

Za temeljito oceno profila tveganja posojilojemalca mora banka dobiti dovolj informacij, zato je, odvisno od vrste kreditne izpostavljenosti in narave kreditnega odnosa, potrebno poznati (Principles for the Management of Credit Risk, 2001, str.8-9):

- a) namen kredita in vir odplačila,
- b) trenutni profil tveganja (vrsta tveganja in izpostavljenost tveganju) posojilojemalca ter zavarovanje in njegovo občutljivost na ekonomske in tržne vplive,
- c) dosedanje izkušnje s komitentov in njegove zmožnosti za odplačilo glede na pretekle podatke in prihodnje projekcije denarnih tokov,
- d) posojilojemalčeve poslovne reference in njegov položaj v dejavnosti,
- e) predlagane kreditne pogoje in
- f) ustreznost in izterljivost zavarovanja in garancij.

Posojilodajalce, ki financirajo podjetje kratkoročno, zanima kratkoročna kreditna sposobnost podjetja. Ko pa financirajo podjetje dolgoročno, pa jih poleg dolgoročne kreditne sposobnosti zanima še boniteta podjetja. Glavni namen bonitete podjetja je bil v tradicionalnem pomenu zavarovanje pred finančnimi tveganji oziroma zagotoviti finančno varnost podjetja. S tradicionalnega vidika je boniteta pomenila negativno selekcijo partnerjev, kar pomeni izločanje tistih, ki predstavljajo večje tveganje. Sodobnejši vidik bonitete uvaja pozitivno selekcijo, to pa pomeni, da podjetjem nudi možnost identifikacije priložnosti⁸ glede sodelovanja s perspektivnimi partnerji (Knez – Riedl, 1998, str. 47-49).

Banke razvrščajo vse terjatve v posamezne bonitetne skupine (razrede) po ocenjeni stopnji izpostavljenosti kreditnemu tveganju. Metodologija razvrščanja je pri nas predpisana s strani Banke Slovenije, je usklajena z mednarodnimi standardi, temelji pa na kapitalskih standardih in priporočilih za upravljanje tveganja Banke za mednarodne poravnave (BIS) v Baslu. Z razvrstitvijo komitentov v bonitetne skupine, ki odražajo kreditno tveganje, lahko vidimo verjetnost stečaja⁹ bančnega komitenta in s tem povezane izgube. Nižja kot je kreditna kakovost komitenta, večja je verjetnost stečaja in obratno (Barle, Žunič, 2000, str. 104).

3 OCENA KREDITNEGA TVEGANJA PODJETIJ DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE

3.1 TRADICIONALNA FINANČNA ANALIZA

Tradicionalna finančna analiza je pojem, ki se ga uporablja za analizo vpliva poslovnih odločitev na spremembo dobička podjetja. Pojem lahko opredelimo tudi ožje; kot analizo vpliva poslovnih odločitev na spremembe kratkoročne in dolgoročne plačilne sposobnosti

⁸ Vloga sodobne bonitete podjetja je poleg identifikacije priložnosti še minimiziranje in obvladovanje tveganj, kakovostno komuniciranje znotraj podjetja in v okolju ter referenca javnosti (predvsem poslovnim partnerjem) (Knez – Riedl, 1998, str. 52).

⁹ Stečaj se definira kot stanje podjetja, ko to dalj časa ne more izpolnjevati prevzetih ali sprejetih obveznosti. Pojavlja se v različnih oblikah, od manjših zamud pri plačilu, do kronične nezmožnosti odplačila obveznosti do banke, kar se pogosto konča s stečajnim postopkom pred sodiščem (Barle, Žunič, 2000, str. 104).

podjetja. Metode in tehnike, ki jih najpogosteje uporabljamo pri tradicionalni analizi, so analiza absolutnih podatkov, indeksov rasti, strukturni deleži, preseki bilanc stanja in analiza finančnih kazalnikov (Mramor, 1999, str. 329).

Problem, ki se pojavlja pri tradicionalni analizi je, da se v okviru analize pri ugotavljanju posledic poslovnih odločitev ne upošteva cilja poslovnih odločitev. Če je naš cilj maksimiranje dobička, ni nujno, da bomo s tem dosegli boljšo plačilno sposobnost, saj s tem ne bomo maksimirali vrednost premoženja. Kratkoročni cilji so si tako mnogokrat nasprotni in brez upoštevanja cilja poslovnih odločitev, ne zagotavljamo ustrezne razlage analize. Ta nasprotnost ciljev tudi ne omogoča razvijanje ustreznih modelov analiz, zato so se na podlagi dolgoletnih izkušenj razvile določene vrednostne sodbe in mejne vrednosti ali pa se poslovanje podjetja primerja z vrednostmi kazalcev podjetij v isti panogi, ki veljajo za uspešna. Najbolj splošno veljavne norme so se razvile za kazalnike kratkoročne plačilne sposobnosti, nekoliko manj pa za kazalnike dobičkonosnosti, na katere najbolj vpliva panoga, v kateri podjetje deluje (Mramor, 1999, str. 329 - 331).

Rezultati analize so različno interpretirani glede na to, ali so namenjeni lastnikom podjetja, managerjem ali upnikom podjetja. Tudi sama kakovost analiz za različne interesne skupine je različna, pogojena pa je z dostopnostjo podatkov. Vsekakor imajo managerji bistveno kvalitetnejše podatke, medtem ko se morajo investitorji zadovoljiti s podatki, ki so javno objavljeni. Kratkoročni investitorji oziroma upniki dajejo tako poudarek na analizo kazalnikov kratkoročne plačilne sposobnosti. Tudi analiza, ki bo predstavljena v nadaljevanju, temelji predvsem na ugotavljanju kratkoročne plačilne sposobnosti in v skladu s tem so podjetja razvrščena v posamezne razrede, saj me je zanimal izključno vidik posojilodajalca (banke), zato tudi v določeni meri enačim plačilno sposobnost s kreditnim tveganjem.

3.2 NAMEN ANALIZE TER PROBLEMATIKA IZBIRE METODE

Namen analize, ki jo bom predstavil v nadaljevanju, je na osnovi dostopnih podatkov oceniti kreditno tveganje podjetij jugovzhodne Slovenije, natančneje območje Slovenije, ki jo pokrivajo poštne številke od 8000 do 8362. Celotno proučevano območje lahko v grobem razdelimo na tri dele, in sicer na Dolenjsko, Posavje in Belo Krajino. Cilj je torej na osnovi temeljnih zakonskih pogojev za poslovanje izločiti podjetja, ki predstavljajo visoko tveganje za banke, in jih razporediti v visoko tvegane bonitetne razrede. Podjetja, ki ne bodo takoj na začetku razporejena v nižje bonitetne razrede, bom dodatno analiziral s pomočjo štirih kazalnikov, ki kažejo na finančno varnost in likvidnost podjetja ter s tem sposobnost vračanja dolgov. Podjetja bodo tako v končni fazi razporejena v posamezne bonitetne razrede. V nadaljevanju bom primerjal omenjena tri območja med sabo in s celotnim poučevanim območjem. Na podlagi različnih kombinacij struktur podjetij tako po velikosti, boniteti, območjih, prihodkih, dobičku in izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema do teh podjetij bom sklepal o kreditnem tveganju posameznega območja v primerjavi z drugimi in proučevano celoto.

V prvi fazi bom najprej izdelal zasnovano razvrstitvenega modela¹⁰, ki bo temeljil na javno dostopnih podatkih in bo razvrščal podjetja v bonitetne razrede, kot jih predlaga Banka

¹⁰ Razvrstitveni modeli so modeli, ki razvrstijo proučevano podjetje v eno od v naprej določenih skupin kreditnega tveganja, temeljijo pa na predpostavki, da se finančno neravnotežje odraža v računovodskih izkazih

Slovenije od A do E glede na ocenjeno kreditno tveganje, v nadaljevanju pa bom na osnovi te razvrstitve analiziral izbrano območje.

Model naj bi bil zanimiv predvsem za posojilodajalce, investitorje in bonitetne hiše oziroma vse, ki jih pri podjetjih zanima predvsem kreditno tveganje, in vse, ki na osnovi velikih vzorcev razvijajo analize kreditnega tveganja tako po različnih območjih kot tudi po panogah ali drugih možnih kombinacijah. Uporabnost modela vidim predvsem v različnih tržnih raziskavah bank, kjer je potrebna identifikacija podjetij glede na njihovo stopnjo tveganja in razvrstitev v določene segmente po tveganosti, za katere se v nadaljevanju pripravi ustrezna ponudba, prilagojena posameznemu komitentu. Model bi tako omogočal usmeritev banke ne samo k prvovrstnim komitentom, ampak tudi višje tveganim, ki pa lahko predstavljajo večjo donosnost. Mnogi že predstavljeni kompleksnejši modeli zaradi številnih restriktivnih pogojev ne razvrstijo vseh podjetij, ampak jih zaradi omejitev razvrstijo le določen odstotek.

Problem razvrstitvenih modelov se kaže tudi pri modelih, ki so narejeni znotraj bank in bonitetnih hiš ter temeljijo na zgodovini bonitetnih razvrstitev njihovih komitentov. Dejstvo je, da imajo različne banke različne kriterije za razvrščanje komitentov, razlike pa se pojavljajo tudi znotraj bank samih. Mnogokrat razvrščanje komitentov v banki temelji na določenih internih informacijah, ki nimajo povezave s finančnim položajem podjetja. To pomeni, da vedno obstaja določena napaka v vzorcu, na osnovi katerega izhajajo modeli, zato ti modeli ne zagotavljajo vedno ustrezne natančnosti.

Največji problem, s katerim sem se srečal pri analizi, je bila zaupnost podatkov. Bonitetne razvrstitve in izpostavljenosti do komitentov so strogo varovane poslovne skrivnosti bank, enako pa velja tudi za interne razvrstitvene modele, saj le-ti predstavljajo konkurenčno prednost bank. Ker brez ustreznih podatkov nisem mogel uporabiti ustreznih statističnih metod, sem uporabil lastne izkušnje z delovnega mesta kreditnega analitika v Novi Ljubljanski banki in nasvete in izkušnje sodelavcev. Na ta način so bili oblikovani kriteriji za razvrstitev in način razvrščanja, ki bo prikazan v nadaljevanju.

3.3 METODOLOGIJA IZRAČUNAVANJA BONITETNIH INDEKSOV PODJETIJ

3.3.1 Baza podatkov, vzorčni okvir analize in vzorec

Osnovna baza podatkov za analizo kreditnega tveganja podjetij so bili statistični podatki iz bilanc stanja in bilanc uspeha gospodarskih subjektov za leti 2000 in 2001, ki so imela sedež na območju poštnih števil 8000 do 8362, kar predstavlja območje Dolenjske, Posavja in Bele Krajine (glej prilogo 1.). Na proučevanem območju je za poslovno leto 2001 predložilo statistične podatke iz bilance stanja in uspeha 2058 gospodarskih subjektov oziroma 5,5% vseh gospodarskih subjektov v Sloveniji. V Sloveniji je namreč za leto 2001 oddalo zaključne račune 37.210 gospodarskih subjektov, od tega 36.889 kapitalskih in osebnih družb in 321 zadrug (Novak, 2002, str. 8).

že nekaj let pred nastankom plačilne nesposobnosti. Predstavljajo dodatno oporo pri sprejemanju kreditnih odločitev, vendar je potrebno upoštevati, da so zanesljivejši pri uspešnih in neuspešnih podjetjih ter manj zanesljivi pri podjetjih, ki so nekje vmes v t.i. sivem področju. Večjo natančnost je mogoče doseči z modeli, zgrajenimi posebej po posameznih panogah (Mramor, 1998, str.2).

Takoj na začetku sem izločil podružnice, zavode in zadruge, saj je moj namen analizirati gospodarske družbe, kot so opredeljene v Zakonu o gospodarskih družbah, kar pomeni družbe, ki se organizirajo kot kapitalske družbe in kot osebne družbe. Izločenih je bilo 35 gospodarskih subjektov, in sicer 26 zadrug, 5 podružnic, 2 zavoda ter 2 gospodarsko interesni združenji. Za nadaljnjo analizo je tako ostalo 2023 gospodarskih družb¹¹.

Tabela 2: Kriteriji za razdelitev podjetij po velikosti glede na zakon o gospodarskih družbah

Kriterij za zadnje poslovno leto	MAJHNA DRUŽBA je družba, ki izpolnjuje dva od naslednjih kriterijev:	SREDNJA DRUŽBA je družba, ki izpolnjuje dva od naslednjih kriterijev:	VELIKA DRUŽBA je družba, ki presega najmanj dve merili za srednje družbe. * V vsakem primeru pa so velike družbe: banke, zavarovalnice, družbe, ki so dolžne izdelati konsolidirano letno poročilo, povezane družbe.
Povprečno število zaposlenih	<= 50	<= 250	
Letni prihodki	< 280.000.000 SIT	< 1.100.000.000 SIT	
Povprečna vrednost aktive	<= 140.000.000 SIT	<= 550.000.000 SIT	

Vir: 51. člen Zakona o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 6/1999).

Opomba: * Kljub določilom ZGD-ja zaradi pomanjkljivih baz podatkov dodatnega kriterija pri velikih gospodarskih družbah (v vsakem primeru ...) nisem dosledno upošteval.

Gospodarske družbe sem razvrstil tudi po velikosti v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD-E, 1999), ki je veljal za poslovno leto 2001.

Na koncu diplomskega dela bom v prikazu izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema do podjetij proučevanega območja uporabil podatke Banke Slovenije o izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema do proučevanih podjetij na dan, 31.12.2001.

3.3.2 Razvrščanje podjetij v bonitetne razrede

Razvrščanje komitentov opravijo na osnovi ocene in vrednotenja sposobnosti izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti, kar pomeni, da ocenijo njegov finančni položaj, sposobnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnosti in upoštevajo še izpolnjevanje dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih. Pri odločitvi, kako razvrstiti podjetje, v veliki meri vplivajo tudi informacije o panogi, v kateri deluje podjetje, položaj podjetja znotraj panoge, kvaliteta vodstva ter obeti o prihodnosti, tako same panoge kot tudi podjetja samega. Upoštevaje vseh teh informacij v odločitvi pa seveda ni mogoče le na osnovi bilance podjetja, ampak je potrebno pridobiti še mnogo drugih dokumentov, na podlagi katerih je odločitev kvalitetnejša. Taki dokumenti so predvsem letna poročila, poslovni načrti podjetja, popisi kupcev in dobaviteljev, razčlenitev vseh naložb podjetja ter lastninske strukture in poslovnih povezav.

Seveda pri razvrščanju velikega števila podjetij tak pristop, kot je predhodno opisan, ni mogoč. V tem primeru se je mogoče osredotočiti le na bilančne podatke, ki pa so seveda podatki iz preteklosti, na podlagi katerih skušamo sklepati, kako bo podjetje poslovalo v prihodnosti. Na njihovi osnovi računamo deleže, strukture in finančne kazalce, ki jih

¹¹ V nadaljevanju bom namesto pojma gospodarske družbe, pogosteje uporabljal pojem podjetja, čeprav je pomen slednjega nekoliko širši. Podjetje je namreč po natančnejši definiciji, kot je opredeljena v Zakonu o finančnem poslovanju podjetij, gospodarski subjekt, ki je lahko organiziran kot gospodarska družba, podjetnik, zavod ali zadruga.

primerjamo s panogo, s celoto ali kar z mejnimi vrednostmi, ki veljajo za določen kazalnik. Kvaliteta razvrščanja se poveča, če upoštevamo trende gibanja vrednosti posameznih kazalnikov, vendar se v tem primeru pojavljajo problemi z dostopnostjo podatkov za nekaj let nazaj.

Na osnovi podatkov, ki jih je bilo mogoče pridobiti, sem se lotil analize, ki bo predstavljena v nadaljevanju. Ker je bilo mogoče pridobiti le statistične podatke iz bilanc podjetij, je analiza omejena le na ugotavljanje finančnega položaja podjetij, na osnovi katerega sem podjetja razvrstil v bonitetne razrede od A do E. Pri tem sem kot temelj upošteval Zakon o finančnem poslovanju podjetij, navodila Banke Slovenije oziroma Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002) in lastne izkušnje ter izkušnje sodelavcev iz vsakdanjega dela na kreditnih analizah v Novi Ljubljanski banki.

Kot osnovne kriterije za razvrstitev v višje tvegane bonitetne razrede sem upošteval nekatere določbe Zakona o finančnem poslovanju podjetij¹²:

- a) izkazovanje negativnega kapitala na zaključni račun 2001 v skladu s 13. členom ZFPPod,
- b) izkazovanje kapitalske neustreznosti na zaključni račun 2001 v skladu z 10. členom ZFPPod,
- c) posredno je upoštevan tudi izbrisni pogoj iz 25. člena ZFPPod v primeru, ko gospodarska družba nima premoženja.

Upošteval sem še naslednje pogoje, za katere menim, da pomagajo identificirati podjetja z višjim kreditnim tveganjem in na osnovi katerih sem razvrstil podjetja v nižje bonitetne razrede, kot bi lahko bila le na osnovi izbranih kazalnikov poslovanja, ki jih podrobneje predstavljam v naslednjem poglavju:

- a) poslovanje z izgubo ali ničelnim bruto rezultatom v letu 2001,
- b) poslovanje z izgubo ali ničelnim bruto rezultatom v letu 2000,
- c) obseg celotnih prihodkov pod 2 milijona SIT – izrazito skromen obseg poslovanja.

Podjetja, ki so razvrščena na osnovi pogojev, ki izhajajo iz Zakona o finančnem poslovanju podjetij, so razvrščena v E ali D bonitetna razreda, vendar ne vsa (za osebne družbe 10. člen zakona ne velja). Prav tako so bila v D bonitetni razred ali nižje (zaradi negativnega kapitala) razvrščena podjetja, ki so tako v letu 2001 kot tudi v letu 2000 poslovala z izgubo ali ničelnim bruto rezultatom ali pa so v letu 2001 poslovala z izgubo in v letu 2000 z dobičkom, vendar je bila njihova realizacija v 2001 nižja od 2 milijona SIT. Natančneje bom princip razvrščanja podjetij predstavil v nadaljevanju.

Zakon o finančnem poslovanju podjetij mi je predstavljal osnovo za razvrstitev predvsem slabših podjetij v nižje bonitetne skupine. Upošteval sem namreč določbe zakona o kapitalski ustreznosti kapitalskih družb, kar pomeni, da se te določbe nanašajo na družbe z omejeno odgovornostjo in delniške družbe in ne osebne, kot so družbe z neomejeno odgovornostjo, komanditne družbe in tihe družbe. O kapitalski ustreznosti govori 10. člen zakona, ki pravi, da nastopi kapitalska neustreznost kapitalske družbe, če je izguba tekočega leta skupaj s

¹² Zakon o finančnem poslovanju podjetij je začel veljati 23. julija 1999, sprejet pa je bil z namenom, da bi dosegli večjo plačilno disciplino v državi.

prenesenimi izgubami dosegla polovico osnovnega kapitala. Uporabil sem še 13. člen tega zakona, ki govori o dolžnosti uprave ob nastopu prezadolženosti. Ta člen pravi, da v primeru, ko nastopi finančno stanje, zaradi katerega premoženje podjetja ne zadošča več za poplačilo vseh obveznosti podjetja, mora uprava takoj, najkasneje pa v dveh mesecih predlagati začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave.

Vsa podjetja, ki so bila na zaključni račun 2001 prezadolžena, kar pomeni, da so imela negativen kapital, sem v skladu s posledicami 13. člena zakona o finančnem položaju podjetja razvrstil v E bonitetni razred. Od 2023 proučevanih gospodarskih družb je bilo takih, ki so na zaključni račun 2001 izkazovala negativni kapital, 261 gospodarskih družb oziroma 12,9% proučevanih družb.

Vse kapitalske družbe (d.o.o. in d.d.), ki so bile na zaključni račun 2001 kapitalsko neustrezne, sem razvrstil v bonitetni razred D ali nižji glede na to, ali so že bila razporejena v slabši bonitetni razred ali ne. Od 1873 kapitalskih družb je bilo kapitalsko neustreznih 572 oziroma 30,5% vseh kapitalskih družb in vsa, ki še niso bila razvrščena v E bonitetni razred zaradi negativnega kapitala, so bila razvrščena v D bonitetni razred. Na osnovi omenjenih dveh pogojem sem tako razvrstil 613 podjetij oziroma 30,3% vseh proučevanih podjetij.

Za razvrščanje je tako ostalo 1410 podjetij, princip njihovega razvrščanja pa je predstavljen v sliki 10 (priloga 2) z binarnim razvrstitvenim drevesom. 51 podjetij med njimi v letu 2001 ni poslovalo, kar pomeni, da niso ustvarili nobenih prihodkov, velika večina le-teh pa ni ustvarila prihodkov tudi v letu 2000. Teh 51 podjetij sem razvrstil v E bonitetni razred. Na ta način sem se preko računovodskih izkazov poskušal približati 25. členu Zakona o finančnem poslovanju podjetij, ki opredeli izbrisne razloge in med njimi navaja tudi pogoj, da se gospodarska družba izbriše iz registra, če nima premoženja. To pomeni, kot je navedeno v 2. odstavku istega člena, da se izbriše gospodarska družba, ki neprekinjeno v obdobju 12 mesecev ne opravlja izplačil preko računa pri organizaciji, ki za gospodarsko družbo opravlja posle plačilnega prometa.

Med ostalimi 1359 podjetji jih je 226 poslovalo z izgubo ali pa je znašal njihov bruto poslovni rezultat 0 SIT. Tem podjetjem sem pripisal C bonitetni razred, vendar sem glede na to, ali so v letu 2000 tudi poslovali z izgubo (149 podjetij) oziroma so poslovali pozitivno, vendar so imeli celotne prihodke manjše od 2 milijona SIT (19 podjetij), pripisal D bonitetni razred. Gospodarno poslovanje je temeljni pogoj za preživetje podjetja, zato so vsa podjetja, ki poslujejo z izgubo, razvrščena v C bonitetni razred ali nižji. Izguba namreč slabi njihovo kapitalsko moč ter nakazuje na probleme v poslovanju in neuspešno soočanje s poslovnimi tveganji. Podjetja, ki so bila razvrščena v C bonitetni razred (58 podjetij), so v nadaljevanju lahko bila na osnovi kazalnikov poslovanja razvrščena tudi v nižji bonitetni razred, v nobenem primeru (čeprav so kazalniki poslovanja izkazovali nižje kreditno tveganje) pa niso bila razvrščena višje od C bonitetnega razreda.

Od 1359 podjetij, ki so v letu 2001 poslovala, je poslovno leto 2001 zaključilo z bruto dobičkom, ki je bil večji od 0 SIT, 1133 podjetij. Ta podjetja sem razdelil na tista, ki so poslovno leto 2000 zaključila z:

- a) izgubo ali ničelnim poslovnim rezultatom – 184 podjetij, ki so bila glede na kazalnike poslovanja lahko razvrščena največ v B bonitetni razred ali nižji. Med temi podjetji je

bilo 32 podjetij, ki so imela celotno realizacijo v letu 2001 nižjo od 2 milijona SIT, in so zato bila lahko razvrščena najvišje v C bonitetni razred.

- b) bruto pozitivnim poslovnim rezultatom – 949 podjetij. Med njimi je bilo 19 podjetij, ki so imela celotno realizacijo v letu 2001 nižjo od 2 milijona SIT, in so zato bila lahko razvrščena najvišje v C bonitetni razred.

Za analizo na osnovi izbranih kazalnikov poslovanja podjetja je tako ostalo 1191 podjetij, med njimi pa je bilo 261 takih, ki so že bila navzgor omejena z najvišjim možnim bonitetnim razredom. 930 podjetij je bilo v nadaljevanju razvrščenih le na osnovi izbranih kazalnikov poslovanja brez kakršnikoli omejitev. V tej točki je tako bilo dokončno razvrščenih 832 podjetij (oziroma 41,1% vseh proučevanih podjetij) v E in D bonitetna razreda.

3.3.3 Definicija uporabljenih kazalcev poslovanja

Podjetja, ki so zadovoljila omenjene temeljne pogoje, sem nadalje razvrščal glede na njihove izbrane kazalnike poslovanja v letu 2001. Vrednosti, ki jih določen kazalnik lahko doseže, sem razdelil predvsem v štiri bonitetne razrede, in sicer od A do D. Pri postavljanju mej sem uporabil dosedanje izkušnje iz mojega delovnega mesta kreditnega analitika pri Novi Ljubljanski banki in upošteval nasvete sodelavcev.

Računovodski izkazi, na podlagi katerih je narejena analiza, se nanašajo na preteklo poslovanje, vendar nam analiza preteklih finančnih informacij pomaga pri oceni bodočih gibanj in identifikacij tveganj. To seveda velja pod pogojem, da se okoliščine in razmere poslovanja ne bi bistveno spreminjale, ker pa se v realnosti to nenehno dogaja, je analitikova ocena lahko le kratkoročna. Da dobimo globljo sliko poslovanja podjetja, se pri kreditni analizi najpogosteje osredotočimo na manjše število kazalnikov, ki jih izberemo iz velike množice možnih. Ker niso vsi kazalniki enako pomembni v vseh dejavnostih, moramo izbrati tiste, ki prikažejo kar se da natančno sliko. Seveda je tudi za podjetja iz različnih dejavnosti interpretacija istega kazalnika različna, različna pa je tudi interpretacija znotraj ene dejavnosti glede na to, ali gre za mlado ali staro podjetje, ali je odvisno od enega kupca ali ne, ali ima močne pogajalske pozicije itd.

Moj namen je torej osredotočenje na kazalnike poslovanja, ki se najbolj približajo prikazu plačilne sposobnosti podjetja. Kot bo razvidno iz nadaljevanja, sem uporabil po dva kazalnika finančne moči podjetja in dva kazalnika likvidnosti podjetja, pri čemer je njihova pomembnost enakovredna. Seveda slednja predpostavka nima teoretične osnove za enake uteži, prav tako pa tudi ne empirične, saj brez podatkov o preteklih bonitetnih razvrstitvah podjetij niti ni bili mogoče določiti relativnih pomembnosti.

Kazalci, na osnovi katerih sem razvrščal podjetja, so:

- a) stopnja finančne varnosti,
- b) kreditna sposobnost,
- c) kratkoročni neto dolg ali terjatev v primerjavi s povprečnimi mesečnimi prihodki in
- d) količnik obratne likvidnosti.

Stopnja finančne varnosti predstavlja delež lastnih virov financiranja med vsemi viri. Pri tem lahko iz kapitala izključimo nerazporejen čisti dobiček poslovnega leta. Izračunamo ga na naslednji način:

$$SFV = \frac{(\text{Kapital} - \text{Nerazporejeni čisti dobiček} + \text{Dolgoročne rezervacije}) * 100}{\text{Pasiva} - \text{Nerazporejeni čisti dobiček}}$$

Stopnja finančne varnosti je eden od kazalnikov finančne moči podjetja. Kazalnik je pogosto poimenovan tudi kot delež kapitala v financiranju oziroma stopnja lastniškosti financiranja (kot je poimenovan v Slovenskih računovodskih standardih). Kaže splošno varnost naložb upnikov v podjetje, stabilnost donosov za lastnike in finančno moč podjetja. Ustrezna finančna moč tako zagotavlja dolgoročno plačilno sposobnost in zmanjša poslovno tveganje tako za upnike kot tudi za podjetje samo. Podjetje, ki nima zadostnega kapitala, nima rezerv za nevtraliziranje negativnih impulzov na trgu.

Kriterij, ki se okvirno uporablja za ločevanje podjetij, katerih finančna varnost je ustrezna, od tistih, katerih ni, je 50%, dejansko pa je potrebna vrednost kazalnika odvisna od dejavnosti, v kateri posluje podjetje in strukture sredstev. Več kot ima podjetje dolgoročnih sredstev, večja mora biti vrednost tega kazalnika. Na osnovi tega kazalnika sem podjetja, ki jim ni bila boniteta določena že v prvi fazi, razvrstil v štiri bonitetne razrede od A do D, in sicer na sledeč način:

- v A bonitetni razred vsa podjetja, ki so imela vrednost stopnje finančne varnosti večjo ali enako 50%,
- v B bonitetni razred vsa podjetja, ki so imela vrednost stopnje finančne varnosti manjšo od 50% in istočasno večjo ali enako 30%,
- v C bonitetni razred vsa podjetja, ki so imela vrednost stopnje finančne varnosti manjšo od 30% in istočasno večjo ali enako 20% in
- v D bonitetni razred vsa podjetja, ki so imela vrednost stopnje finančne varnosti manjšo od 20% oziroma vsa podjetja, katerih izračun stopnje finančne varnosti ni bil mogoč, ker na zaključni račun 2001 niso izkazala premoženja (aktiva) in ne obveznosti (pasiva). To pomeni tudi, da taka podjetja niso izkazovala kapitala, zaradi česar ne izpolnjujejo pogojev za razvrstitev v kakršen koli višji bonitetni razred.

Kreditna sposobnost je prav tako kazalnik finančne moči. Imenujejo ga tudi koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev. Izračuna se ga na način:

$$KS = \frac{(\text{Kapital} - \text{Nerazp. čisti dobiček} + \text{Dolg. rezervacije} + \text{Dolg. obveznosti})}{\text{Stalna sredstva} + \text{Dolg. terjatve iz poslovanja}}$$

Kaže nam usklajenost strukture sredstev in virov sredstev, kar izkazuje sposobnost podjetja, da lahko sklepa pogodbe in prevzema kreditne obveznosti in z materialnimi zmožnostmi vzbuja dovolj zaupanja, da bo v določenem roku izpolnilo svoje obveznosti v zvezi s kreditnim poslom. Slovenski računovodski standardi ga uvrščajo med temeljne kazalnike vodoravnega finančnega ustroja. Podjetje naj bi s presežkom dolgoročnih virov nad dolgoročnimi sredstvi financiralo vsaj tisti del zalog, ki je potreben za nemoteno delovanje. Vrednost kazalnika naj bi tako bila vsaj 1, zaželeno pa je, da je višja. Če je:

- kreditna sposobnost manjša od 1, potem to podjetje dolgoročno vlaganja financira s kratkoročnimi viri, kar lahko privede v likvidnostne težave,
- kreditna sposobnost enaka 1, je horizontalna struktura bilance stanja uravnotežena,
- kreditna sposobnost večja od 1, v tem primeru podjetje del kratkoročnih sredstev financira z dolgoročnimi viri, ponavadi pa so to zaloge.

Na osnovi tega kazalnika sem podjetja razvrstil v štiri bonitetne razrede od A do D:

- v A bonitetni razred, če je bila vrednost kazalnika večja ali enaka 1,
- v B bonitetni razred, če je bila vrednost kazalnika manjša od 1 in istočasno večja ali enaka 0,6,
- v C bonitetni razred, če je bila vrednost kazalnika manjša od 0,6 in istočasno večja ali enaka 0,3 ter v primeru, ko vrednosti kazalnika ni bilo mogoče izračunati, kar se zgodi v primeru, ko podjetje nima stalnih sredstev in dolgoročnih terjatev iz poslovanja. V takem primeru si je potrebno pomagati s stopnjo finančne varnosti in razporejati podjetja glede na ta kazalnik. Na osnovi kompromisa so bila vsa podjetja, ki jim ni bilo mogoče izračunati kreditne sposobnosti, razporejena v ta razred, čeprav to pomeni, da so bila nekatera podjetja razporejena razred nižje ali višje, kot bi morala biti.
- v D bonitetni razred, če je bila vrednost kazalnika manjša od 0,3.

Kratkoročni neto dolg ali terjatev v primerjavi s povprečnimi mesečnimi prihodki je eden od kazalnikov likvidnosti oziroma kratkoročne plačilne sposobnosti. Kaže nam, ali je podjetje neto dolžnik ali neto upnik do svojega okolja in v kolikšni meri glede na povprečne mesečne prihodke. Način izračuna kazalnika je:

KND/PP

(Krat. fin. naložbe + Krat. terjatve iz posl. + Denarna sredstva) – (Krat. obv. iz fin. + Krat. obv. iz posl.)

Celotni prihodki / Št. mesecev poslovanja

Pri podjetjih, ki so v kratkoročnem neto dolžniškem položaju, nas zanima, kolikšen del mesečne realizacije financirajo upniki v neto znesku. Glede na izkušnje je podjetje v resnih likvidnostnih težavah, če je neto dolg dva ali več mesečnih prihodkov. Ponavadi gledamo na kazalnik v povezavi z dejavnostjo podjetja, saj proizvodno podjetje ni prezadolženo tudi, če je neto kratkoročni dolg manjši od 2, pri storitvenih podjetjih in trgovinah pa moramo biti strožji in postaviti referenčno mejo že pri eni mesečni realizaciji. Pri kreditni analizi v banki ima ta kazalnik veliko težo, tako kot vsi kazalniki finančne likvidnosti, saj kaže smer dogajanja v bližnji prihodnosti, ki je lažje obvladljiva kot daljši časovni horizont.

Za banko, ki nastopa do podjetja kot posojilodajalec, je ugodneje, da je podjetje kratkoročni neto upnik, čeprav je za podjetje z vidika rentabilnosti neto dolžniški položaj ugodnejši. Splošna referenčna meja, ki jo banke postavljajo za ta kazalnik, je neto kratkoročni dolg približno 1,5 do 2-eh povprečnih mesečnih prihodkov. Meje, ki sem jih v analizi upošteval za posamezen bonitetni razred, so naslednje:

- v A bonitetni razred sem razvrstil podjetja, ki so bila kratkoročni neto dolžnik v višini manj kot polovice povprečnih mesečnih prihodkov v letu 2001,
- v B bonitetni razred sem razvrstil podjetja, ki so bila kratkoročni neto dolžnik v višini manj kot 1,5 in več ali enako kot polovica povprečnih mesečnih prihodkov,
- v C bonitetni razred sem razvrstil podjetja, ki so bila kratkoročni neto dolžnik več ali enako kot 1,5 povprečnih mesečnih prihodkov v letu 2001.

Količnik obratne likvidnosti je prav tako eden temeljnih kazalnikov likvidnosti oziroma plačilne sposobnosti podjetja. Pogosto ga imenujejo tudi tekoči koeficient, obratni koeficient ali plačilna pripravljenost. Slovenski računovodski standard 29 ga uvršča med temeljne

kazalnike vodoravnega finančnega ustroja in ga imenuje koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti.

$$\text{KOL} = \frac{(\text{Gibljava sredstva} - \text{Dolg. terjatve iz poslovanja})}{\text{Kratkoročne obveznosti}}$$

Kazalnik kratkoročne plačilne sposobnosti kaže na sposobnost podjetja, da v kratkem roku razpolaga z ustreznimi likvidnimi sredstvi za pravočasno izvedbo potrebnih plačil. Temelji na predpostavki, da bo podjetje lažje zagotavljalo kratkoročno plačilno sposobnost, če so kratkoročne obveznosti pokrite z večjim zneskom kratkoročnih naložb. Vrednost kazalnika naj bi se gibala v podjetjih, katerih kratkoročna plačilna sposobnost ni problematična, okoli vrednosti 2, ponekod pa navajajo tudi vrednost 1,5, saj je glede na izkušnje prvo vrednost zelo težko doseči. Vrednost je odvisna od dejavnosti, v kateri posluje podjetje, saj je zahteva pri proizvodnih podjetjih z zalogami, ki se počasneje obračajo, strožje in bližje vrednosti 2.

Meje, v okviru katerih sem razvrščal podjetja v posamezne skupine v analizi, so naslednje:

- v A bonitetni razred so bila razvrščena podjetja, ki so imela vrednost kazalnika večjo ali enako 1,5,
- v B bonitetni razred so bila razvrščena podjetja, ki so imela vrednost kazalnika manjšo od 1,5 in istočasno večjo ali enako 0,5,
- v C bonitetni razred pa so bila razvrščena podjetja, ki so imela vrednost kazalnika manjšo od 0,5.

3.4 PREDSTAVITEV OBMOČJA DOLENJSKE, POSAVJA IN BELE KRAJINE

Za območja, ki jih bom v nadaljevanju proučeval, so značilna posamezna velika podjetja, ki so gonilo razvoja in blaginje v okolju v katerem delujejo. Med tremi območji naj bi bilo gospodarsko daleč najbolj propulzivno območje Dolenjske, kjer delujeta predvsem dve podjetji, ki sta pojem uspeha tudi na ravni celotne Slovenije, to sta Krka d.d. in Revoz d.d. Poleg teh »vlečnih konjev« pa gre uspeh Dolenjcev pripisati v uspešnem skupnem nastopu in oblikovanju razvojne koalicije, na kar je imela predvsem velik vpliv Krka, ki se vključuje v vse pomembnejše razvojne projekte v regiji, še posebej pa se angažira v turizmu (Kranjec, 2002, str. 17).

Bela Krajina predstavlja gospodarsko šibkejši del jugovzhodne Slovenije. Največje podjetje, ki deluje na tem območju je Danfoss Compressors d.o.o., ki zaposluje nekaj manj kot 1300 ljudi. Sicer pa v regiji prevladuje delovno intenzivna tekstilna industrija, katere predstavnika sta podjetji Beti d.d. in Komet d.d.

Posavje, kljub številu podjetij, ki se lahko primerja s številom podjetij na območju Dolenjske, ne kaže tudi Dolenjski primerljive gospodarske moči in razvojnega potenciala. Na tem območju ni čutiti društvenega konsenza in združitve sil, kot ga je čutiti na Dolenjskem. Lepša prihodnost gospodarstva v Posavju se kaže v sadjarstvu in vinogradništvu, veliko obeta tudi turistična panoga, katere temelj bi lahko predstavljalo podjetje Terme Čatež d.d., ki velja za najbolj propulzivno posavsko podjetje.

3.5 ANALIZA PROUČEVANEGA OBMOČJA

Analizo območja Dolenjske, Posavja in Bele Krajine bom začel z razčlenitvijo proučevanega števila gospodarskih družb in njihov prispevek k celotnim prihodkom in neto čistemu dobičku glede na organizacijsko obliko, po območjih in glede na velikost podjetij., na kratko pa bo predstavljeno še poslovanje gospodarskih družb po posameznih dejavnostih. S tem delom analize bom skušal prikazati splošno sliko območja, ki ga proučujem.

Sledila bo analiza poslovanja, kreditnega tveganja in izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije, kjer bodo najprej prikazane ugotovitve analize na osnovi vseh podjetij, nato pa analiza podjetij glede na velikost podjetij. Vsak proučevan segment glede na velikost bo razčlenjen po območjih in razredih ocene kreditnega tveganja. Na ta način bom ocenil kreditno tveganje območij in jih s tega vidika med seboj primerjal, z vključitvijo prihodkov, neto čistega dobička in izpostavljenosti bančnega sistema v analizo pa bi rad okvirno poudaril dodaten vidik tveganja in predstavil zmožnost nadaljnega zadolževanja podjetij .

3.5.1 Poslovanje gospodarskih družb glede na organizacijsko obliko in velikost

Tabela 3: Število proučevanih gospodarskih družb v letu 2001 po območjih in glede na organizacijsko obliko

Območje	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Org. oblika								
d.o.o.	787	92,2	764	88,5	265	86,6	1819	89,8
d.d.	27	3,2	25	2,9	5	1,6	57	2,8
d.n.o.	32	3,7	59	6,8	32	10,5	123	6,1
k.d.	8	0,9	15	1,7	4	1,3	27	1,3
SKUPAJ	854	100	863	100	306	100	2023	100

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Daleč pred vsemi prevladujejo družbe z omejeno odgovornostjo, saj je kar 1819 oziroma 90% vseh gospodarskih družb registriranih v taki obliki. Delniških družb je bilo na proučevanem območju 57 oziroma 2,8% vseh gospodarskih družb, ostalo pa so bile osebne družbe. Analiza Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) o poslovanju gospodarskih družb (Novak, 2002, str. 7) kaže, da je bila glede na pravnoorganizacijsko obliko struktura podjetij konec leta 2001 v celotni Sloveniji sledeča: 83,2% je bilo družb z omejeno odgovornostjo, sledile so družbe z neomejeno odgovornostjo (8,2%), delniške družbe (2,6%), komanditne družbe (2,6%) in zadruga (1,1%). Upoštevati je potrebno, da omenjena analiza UMAR-ja vključuje tudi zadruga.

Tabela 4: Ustvarjeni prihodki proučevanih gospodarskih družb po območjih in glede na organizacijsko obliko (v tisoč SIT)

Območje	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Org. oblika								
d.o.o.	152.483.904	28,7	125.194.132	65,0	59.518.767	77,0	337.196.803	42,1
d.d.	378.747.732	71,2	59.940.503	31,1	17.491.688	22,6	456.179.923	56,9
d.n.o.	561.164	0,1	393.857	0,2	277.436	0,4	1.232.457	0,2
k.d.	154.965	0,0	7.015.192	3,6	48.103	0,1	7.218.260	0,9
SKUPAJ	531.947.765	100	192.543.684	100	77.335.994	100	801.827.443	100

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

2023 proučevanih podjetij je v letu 2001 ustvarilo za 801,8 milijard SIT celotnih prihodkov, kar je glede na predhodno leto, ko so ustvarile 722,9 milijard SIT prihodkov, za 10,9% nominalna rast. 57% vseh ustvarjenih prihodkov na proučevanem območju so ustvarile delniške družbe, dobrih 42% pa družbe z omejeno odgovornostjo. Le 1% prihodkov so ustvarile osebne družbe. Po območjih gledano je dobrih 66% vseh prihodkov bilo ustvarjenih na dolenskem območju, 24% na območju Posavja ter slabih 10% na belokranjskem območju.

Na dolenskem območju so delniške družbe v letu 2001 ustvarile dobrih 71% prihodkov, ostalo pa družbe z omejeno odgovornostjo, medtem ko je slika na območju Posavja in Bele Krajine ravno obrnjena.

Tabela 5: Ustvarjeni neto čisti dobički ali izgube proučevanih gospodarskih družb po območjih in glede na organizacijsko obliko (v tisoč SIT)

Območje Org. oblika	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
d.o.o.	3.883.066	-607.922	1.751.585	5.026.729
d.d.	11.858.181	2.630.978	-1.751.603	12.737.556
d.n.o.	17.904	-1.238	8.577	25.243
k.d.	-2.697	674.053	-3.214	668.142
SKUPAJ	15.756.454	2.695.871	5.345	18.457.670

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Celotno proučevano območje je poslovalo uspešno, saj je bil ustvarjen neto čisti dobiček v višini 18,5 milijarde SIT, kar pa je vseeno nominalno za 22,2% manj kot v letu 2000, ko je bilo na tem območju ustvarjenega 23,7 milijarde SIT neto čistega dobička. Dobrih 64% neto čistega dobička ustvarijo delniške družbe na območju Dolenjske, kjer ima bistven vpliv Krka. Med d.o.o.-ji je bilo najuspešnejše območje Bele Krajine, saj je v povprečju na podjetje neto čisti dobiček znašal 6,6 mio SIT, kar je največ med proučevanimi območji. Gospodarske družbe Bele Krajine so poslovno leto 2001 v povprečju zaključile na pragu ekonomičnosti poslovanja. Na območju Posavja so d.o.o.-ji v povprečju poslovali z izgubo v višini 796 tisoč SIT na podjetje, kar kaže na večjo stopnjo tveganosti poslovanja družb z omejeno odgovornostjo na tem območju.

Tabela 6: Največjih 10 podjetij na proučevanem območju po prihodkih in čistem dobičku v letu 2001 (v tisoč SIT)

10 največjih po prihodkih		10 največjih po čistem dobičku	
REVOZ d.d., Novo mesto	216.676.310	KRKA d.d., Novo mesto	9.064.939
KRKA d.d., Novo mesto	75.597.429	VIPAP VIDEM d.d., Krško	1.703.010
NEK d.o.o., Krško	32.246.044	REVOZ d.d., Novo mesto	1.303.858
MERCATOR - DOLENJSKA d.d., Novo mesto	29.813.006	ADRIA MOBIL d.o.o., Novo mesto	988.610
VIPAP VIDEM d.d., Krško	26.821.155	DANFOSS COMPRESSORS d.o.o., Črnomelj	605.714
DANFOSS COMPRESSORS d.o.o., Črnomelj	26.526.990	RUDNIK KANIŽARICA V ZAPIRANJU d.o.o.	600.818
ADRIA MOBIL d.o.o., Novo mesto	23.328.294	NIKA RIS d.d., Brežice	503.395
TRIMO d.d., Trebnje	14.874.060	RESISTEC UPR D.O.O. & CO. k.d., Kostanjevica	501.218
TPV-JOHNSON CONTROLS d.o.o., Novo mesto	10.591.317	TRIMO d.d., Trebnje	492.670
TERMOELEKTRARNA BRESTANICA d.o.o.	7.465.784	TPV-JOHNSON CONTROLS d.o.o., Novo	420.431

	mesto
463.940.389	16.184.663

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP).

Deset največjih podjetij po ustvarjenih prihodkih v letu 2001 ustvari kar 58% vseh prihodkov gospodarskih družb na proučevanem območju, med njimi pa izstopa podjetje Revoz d.d., ki ustvari dobro četrtino vseh prihodkov na vseh treh proučevanih območjih. Kljub temu je po ustvarjenem čistem dobičku to podjetje šele na tretjem mestu, kjer pa bistveno izstopa podjetje Krka d.d., Novo mesto, ki ustvari polovico neto čistega dobička na območju, ki ga zajema analiza.

Glede na določbe Zakona o gospodarskih družbah, veljavne za poslovno leto 2001, o delitvi podjetij na mala, srednja in velika je bilo na proučevanem območju v povprečju 89,5% malih podjetij, 6,9% srednjih in 3,7% velikih.

Tabela 7: Število podjetij in deleži glede na velikost po proučevanih območjih v letu 2001

št.	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ	v %	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
Velika	35	29	10	74	Velika	4,1	3,4	3,3	3,7
Srednja	75	49	15	139	Srednja	8,8	5,7	4,9	6,9
Mala	744	785	281	1810	Mala	87,1	91,0	91,8	89,5
SKUPAJ	854	863	306	2023	SKUPAJ	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Iz deležev podjetij glede na velikost po območjih je razvidno, da je na območju Dolenjske delež malih 87,1%, medtem ko je v Posavju in Beli Krajini delež malih večji. Po analizi UMAR-ja je bilo med 37.210 podjetji na koncu leta 2001 v Sloveniji 89,9% malih, 6,1% srednjih in 4,0% velikih podjetji.

Tabela 8: Prihodki podjetij in deleži prihodkov glede na velikost po proučevanih območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

v tisoč SIT	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ	v %	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
Velika	451.039.778	128.796.200	57.896.177	637.732.155	Velika	84,8	66,9	74,9	79,5
Srednja	44.577.988	29.184.279	8.842.939	82.605.206	Srednja	8,4	15,2	11,4	10,3
Mala	36.329.999	34.563.205	10.596.878	81.490.082	Mala	6,8	18,0	13,7	10,2
SKUPAJ	531.947.765	192.543.684	77.335.994	801.827.443	SKUPAJ	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Čeprav je delež velikih podjetij glede na število le 3,7%, pa ta podjetja ustvarijo kar za 79,5% vseh prihodkov na celotnem proučevanem območju v letu 2001. Glede na prihodke izstopa na račun Revoza območje Dolenjske, kjer velika podjetja ustvarijo 84,8% vseh prihodkov, medtem ko mala le 6,8%. Obratna situacija je na območju Posavja, kjer je delež malih podjetij v celotnih ustvarjenih prihodkih kar 18%, medtem ko so velika podjetja prispevala k celotnim prihodkom slabih 67%.

Tabela 9: Neto čisti dobički proučevanih območij po velikosti podjetij v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
Velika	14.477.570	1.620.523	-940.145	15.157.948
Srednja	941.381	673.036	889.850	2.504.267
Mala	337.503	402.312	55.640	795.455
SKUPAJ	15.756.454	2.695.871	5.345	18.457.670

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Uspešnost poslovanja podjetij po posameznih območjih in velikosti podjetij je razvidna iz zgornje tabele. Visok neto dobiček velikih podjetij na območju Dolenjske je posledica visokega dobička podjetja Krka d.d., ki je za leto 2001 prikazala dobrih 9 milijard SIT čistega dobička. Na območju Posavja je neto čisti dobiček izkazan v višini 1,6 milijard SIT, ki pa ga zmanjšuje visoka zguba Nuklearne elektrarne Krško v višini 2,4 milijarde SIT, kar je najverjetneje posledica prevrednotenja opredmetenih osnovnih sredstev, ki je bilo opravljeno v 15-ih družbah iz premogovništva in elektrogospodarstva v večinski lasti države na podlagi sklepa Vlade Republike Slovenije z dne 14.5.2001. Velika podjetja na območju Bele Krajine so v letu 2001 pridelale skoraj za milijardo SIT izgube, kar je predvsem posledica visoke izgube v podjetju Iskra Kondenzatorji d.d.

3.5.2 Poslovanje gospodarskih družb po posameznih dejavnostih

Podjetja sem razvrstil glede na njihovo registrirano dejavnost v razrede Standardne klasifikacije dejavnosti (Priloga 3). Daleč največ podjetij (749 od 2023-ih oziroma 37% vseh proučevanih podjetij) je delovalo v dejavnosti trgovine in popravila motornih vozil. Glede na število jim sledi predelovalna dejavnost (20,8%) in dejavnost poslovanja z nepremičninami, najema in poslovnih storitev (17,9%).

Glede na ustvarjene prihodke v letu 2001 je najpomembnejša predelovalna dejavnost, v kateri je bilo ustvarjenih kar 67,8% vseh prihodkov proučevanih podjetij. Vsekakor se tudi v strukturi prihodkov po dejavnostih kaže vpliv velikih podjetij, saj je večina največjih podjetij po prihodkih delovalo v predelovalni dejavnosti. Od skupnih 801,8 milijard SIT prihodkov proučevanih podjetij je ta dejavnost ustvarila za 543,3 milijard SIT prihodkov, od tega je bilo kar 409,3 milijard SIT (75% prihodkov omenjene dejavnosti) ustvarjenih na območju Dolenjske. Po vseh posameznih proučevanih območjih je predelovana dejavnost glede na prihodke najpomembnejša dejavnost, vendar so odstopanja večja, gledano z vidika števila podjetij. V Posavju je bil tako prispevek predelovane dejavnosti k celotnim prihodkom območja 40,7%, na območju Dolenjske pa 76,9%. Na območju Posavja namreč delujeta dve pomembnejši proizvajalki električne energije, to sta podjetji Nuklearna elektrarna Krško in Termoelektrarna Brestanica, ki sta prispevali prihodkom Posavja v letu 2001 39,7 milijard SIT oziroma 20,6% vseh prihodkov območja. Zaradi tega v strukturi prihodkov Posavja v primerjavi s strukturo prihodkov ostalih dveh območij, bistveno izstopa dejavnost oskrbe z elektriko, plinom in vodo. Posebnost območja Posavja je tudi razmeroma visok delež prihodkov trgovske dejavnosti v celotnih prihodkih, ki znaša 19,7%.

3.5.3 Analiza poslovanja in kreditnega tveganja podjetij ter izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije

Vseh 2023 proučevanih podjetij sem razvrstil v pet bonitetnih razredov od A do E. Metodologija za razvrščanje podjetij je že predhodno podrobno opisana, zato bom v nadaljevanju predstavil ugotovitve, ki izhajajo iz razvrščanja v bonitetne razrede, s čimer bo prikazana ocena kreditnega tveganja proučevanega območja. V skupnem prikazu podjetij

glede na število imajo največji vpliv mala podjetja, ki so številčno daleč najpogostejša, medtem ko glede na ustvarjene prihodke daleč prevladujejo prihodki velikih podjetij, čeprav je teh podjetij glede na število najmanj. Enak sklep velja za izpostavljenosti slovenskih bank do podjetij posameznih območij.

3.5.3.1 Vsa podjetja

Za posojilodajalca (banko) sta zanimiva bonitetna razreda A in B, ki predstavljata segment podjetij, za katere velja ugodna finančna moč in zadovoljiva likvidnost. Ostali trije bonitetni razredi predstavljajo segmente podjetij z razmeroma šibko kapitalno močjo in slabo likvidnostjo. Seveda so lahko v višje tvegane bonitetne razrede vključena tudi podjetja, ki bi bila glede na izbrane kazalnike poslovanja razvrščena v A ali B bonitetni razred, vendar zaradi kapitalne neustreznosti, neekonomičnega poslovanja ali izjemno skromnega obsega poslovanja v letu 2001 predstavljajo kljub temu višje kreditno tveganje za posojilodajalca.

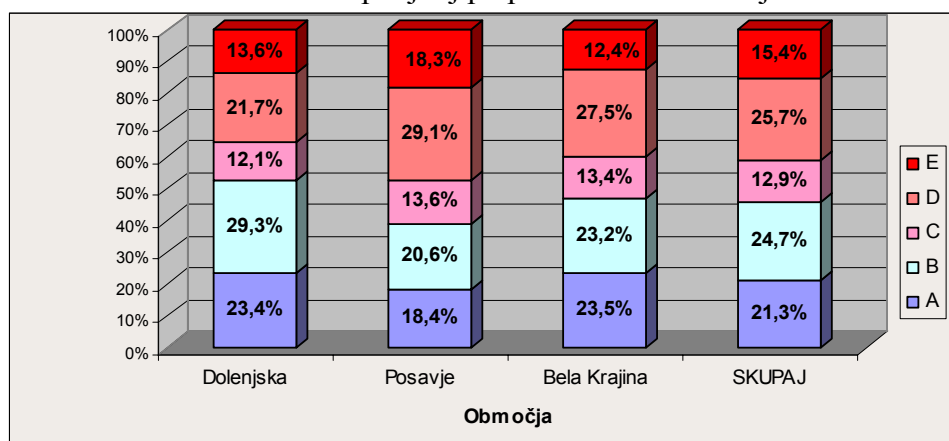
Tabela 10: Število podjetij proučevanih območjih po bonitetnih razredih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	200	23,4	159	18,4	72	23,5	431	21,3
B	250	29,3	178	20,6	71	23,2	499	24,7
C	103	12,1	117	13,6	41	13,4	261	12,9
D	185	21,7	251	29,1	84	27,5	520	25,7
E	116	13,6	158	18,3	38	12,4	312	15,4
SKUPAJ	854	100,0	863	100,0	306	100,0	2023	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Iz slike 1 je razvidno, da je glede na povprečje celotnega proučevanega območja kreditno tveganje podjetij višje na območju Posavja, saj je v A in B bonitetni razred razvrščenih le 39% vseh podjetij na tem območju, medtem ko je na območju Dolenjske v nižje tvegana bonitetna razreda razvrščenih 52,7% podjetij. Za območje Bele Krajine je bonitetna struktura zelo podobna povprečju celotnega proučevanega območja.

Slika 1: Bonitetna struktura podjetij po proučevanih območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Tabela 11: Prihodki po bonitetnih skupinah in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	390.717.050	73,5	78.386.168	40,7	46.522.840	60,2	515.626.058	64,3
B	107.477.737	20,2	39.781.239	20,7	16.596.641	21,5	163.855.617	20,4
C	16.771.877	3,2	56.354.368	29,3	3.050.734	3,9	76.176.979	9,5
D	11.981.855	2,3	14.074.398	7,3	10.001.605	12,9	36.057.858	4,5
E	4.999.246	0,9	3.947.511	2,1	1.164.174	1,5	10.110.931	1,3
SKUPAJ	531.947.765	100,0	192.543.684	100,0	77.335.994	100,0	801.827.443	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

V primerjavi s številčno strukturo podjetij pa kaže struktura ustvarjenih prihodkov v letu 2001 po bonitetnih razredih in proučevanih območjih bolj raznoliko sliko, kjer se še posebej kažejo močni vplivi velikih podjetij na vsoto prihodkov. Za Dolenjsko tako velja, da je bila skoraj celota prihodkov ustvarjena v podjetjih, ki so razvrščena v A in B bonitetni razred, kamor spada tudi podjetje Revoz, ki je ustvarilo več kot polovico prihodkov A bonitetnega razreda na območju Dolenjske. Če je na območju Dolenjske A in B segment podjetij ustvaril slabih 94% prihodkov, pa je ta delež na območju Posavja »le« 61,4%, kjer izstopa bonitetni razred C, kamor je zaradi izgube v letu 2001 razvrščena Nuklearna elektrarna Krško.

Tabela 12: Neto čisti dobički po bonitetnih skupinah in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	15.290.059	4.441.310	1.359.555	21.090.924
B	2.502.567	1.327.730	289.546	4.119.843
C	502.125	-2.069.999	143.677	-1.424.197
D	-723.950	-259.084	-1.582.721	-2.565.755
E	-1.814.347	-744.086	-204.712	-2.763.145
SKUPAJ	15.756.454	2.695.871	5.345	18.457.670

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Med proučevanimi območji je daleč največji neto čisti dobiček ustvarilo območje Dolenjske, vendar predvsem na račun Krke, ki je v letu 2001 izkazala preko 9 milijard SIT čistega dobička. 57% neto čistega dobička območja Dolenjske je tako bilo ustvarjenega na račun enega samega podjetja. V povprečju so podjetja razvrščena v bonitetne skupine A, B in C po vseh območjih poslovala ekonomično, razen v bonitetni skupini C na območju Posavja, kjer se je pokazal vpliv visoke izgube Nuklearne elektrarne Krško d.d. Območje Bele Krajine je poslovalo na robu ekonomičnosti, saj je neto čisti dobiček območja znašal le 5,3 milijonov SIT. V največji meri je neto čisti dobiček območja zmanjševalo podjetje Iskra kondenzatorji d.d. zaradi 2 milijardi SIT izgube, razvrščeno pa je bilo v D bonitetni razred.

Tabela 13: Število podjetij glede na velikost in po bonitetnih razredih

	Mala	v %	Srednja	v %	Velika	v %	SKUPAJ	v %
A	359	19,8	42	30,2	30	40,5	431	21,3
B	422	23,3	51	36,7	26	35,1	499	24,7
C	230	12,7	20	14,4	11	14,9	261	12,9
D	493	27,2	20	14,4	7	9,5	520	25,7
E	306	16,9	6	4,3	0	0,0	312	15,4
SKUPAJ	1810	100,0	139	100,0	74	100,0	2023	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Gledano po velikosti podjetij je v A in B bonitetni razred razvrščenih 43,1% malih proučevanih podjetij. Segment velikih podjetij kaže na višjo kvaliteto, kjer je bilo v najmanj tvegana bonitetna razreda razvrščenih kar 75,6% velikih podjetij.

Tabela 14: Prihodki po bonitetnih skupinah in velikosti podjetij v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Mala	v %	Srednja	v %	Velika	v %	SKUPAJ	v %
A	20.222.955	24,8	27.473.005	33,3	467.930.098	73,4	515.626.058	64,3
B	30.953.308	38,0	31.862.463	38,6	101.039.846	15,8	163.855.617	20,4
C	12.737.829	15,6	9.527.848	11,5	53.911.302	8,5	76.176.979	9,5
D	10.345.319	12,7	10.861.630	13,1	14.850.909	2,3	36.057.858	4,5
E	7.230.671	8,9	2.880.260	3,5	0	0,0	10.110.931	1,3
SKUPAJ	81.490.082	100,0	82.605.206	100,0	637.732.155	100,0	801.827.443	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Struktura prihodkov po bonitetnih razredih in glede na velikost podjetij je ravno tako zaradi prihodkov velikih podjetij zelo raznolika. Predvsem se razlikuje struktura segmenta velikih podjetij v primerjavi s srednjimi in malimi podjetji. Če strukturo po prihodkih primerjam s številčno strukturo podjetij po velikosti in bonitetnih razredih, je opazno, da so bila med malimi podjetji v ustvarjanju prihodkov uspešna predvsem podjetja iz A in B bonitetnega razreda, saj je bil njihov delež glede na število 43,1%, med vsemi malimi podjetji pa so ustvarila 62,8% prihodkov. Najvišje povprečne prihodke med malimi podjetji so dosegla podjetja iz B bonitetne skupine, saj so povprečni prihodki teh podjetij znašali dobrih 73,3 milijonov SIT, malih podjetij iz A bonitetne pa manj, 56,3 milijonov SIT.

Tabela 15: Povprečni prihodki podjetij po bonitetnih razredih in velikosti podjetij v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Mala	Srednja	Velika	SKUPAJ
A	56.331	654.119	15.597.670	1.196.348
B	73.349	624.754	3.886.148	328.368
C	55.382	476.392	4.901.027	291.866
D	20.984	543.082	2.121.558	69.342
E	23.630	480.043	-	32.407
SKUPAJ	45.022	594.282	8.618.002	396.356

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Tabela 16: Število zadolženih in nezadolženih podjetij pri bančnem sistemu Slovenije na dan 31.12. 2001 po območjih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Zadolžena	414	48,5	389	45,1	150	49,0	953	47,1
Nezadolžena	440	51,5	474	54,9	156	51,0	1070	52,9
SKUPAJ	854	100,0	863	100,0	306	100,0	2023	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Slovenski bančni sistem je na dan 31.12. 2001 izmed 2023 proučevanih podjetij izkazoval izpostavljenost¹³ do 953 podjetij oziroma do 47,1% proučevanih podjetij. Čeprav odstopanja deleža zadolženih podjetij po posameznih območjih niso velika, je razvidno, da je bil na območju Posavja ta delež kljub vsemu nekoliko nižji kot na drugih dveh območjih. Ker za Posavje velja tudi nekoliko slabša bonitetna struktura podjetij, kot to velja za Dolenjsko in Belo Krajino, lahko sklepamo, da je nižji delež zadolženih podjetij posledica manjše zmožnosti zadolževanja pri bankah.

¹³ Izpostavljenost banke do posamezne osebe je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, vrednosti naložb v vrednostne papirje te osebe in naložb banke v kapital te osebe.

Deleži zadolženih podjetij po velikosti v naslednji tabeli kažejo, da je bilo med malimi podjetji na dan 31.12. 2001 v slovenskem bančnem sistemu zadolženih le 42% malih podjetij, medtem ko so bila med velikimi zadolžena skoraj vsa podjetja. Tudi med srednjimi podjetji, katerih 88% je bilo ob koncu leta 2001 zadolženih, je bil delež zadolženosti razmeroma visok.

Tabela 17: Število zadolženih in nezadolženih podjetij pri bančnem sistemu Slovenije na dan 31.12.2001 po velikosti podjetij

	Mala	v %	Srednja	v %	Velika	v %	SKUPAJ	v %
Zadolžena	759	41,9	122	87,8	72	97,3	953	47,1
Nezadolžena	1051	58,1	17	12,2	2	2,7	1070	52,9
SKUPAJ	1810	100,0	139	100,0	74	100,0	2023	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Tabela 18: Število podjetij, do katerih bančni sistem Slovenije izkazuje izpostavljenost na dan 31.12.2001 po proučevanih območjih in velikosti podjetij

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Velika	33	8,0	29	7,5	10	6,7	72	7,6
Srednja	65	15,7	44	11,3	13	8,7	122	12,8
Mala	316	76,3	316	81,2	127	84,7	759	79,6
SKUPAJ	414	100,0	389	100,0	150	100,0	953	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Tabela 19: Izpostavljenost bančnega sistemu Slovenije na dan 31.12.2001 do proučevanih podjetij po območjih in velikosti podjetij (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Velika	37.716.203	75,1	63.670.422	86,2	4.549.639	63,6	105.936.264	80,7
Srednja	8.487.153	16,9	4.074.253	5,5	1.376.636	19,2	13.938.042	10,6
Mala	4.045.942	8,1	6.077.443	8,2	1.229.886	17,2	11.353.271	8,7
SKUPAJ	50.249.298	100,0	73.822.118	100,0	7.156.161	100,0	131.227.577	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Na dan 31.12. 2001 je bila izpostavljenost slovenskega bančnega sistema do 953 proučevanih podjetij 131.227.577.000 SIT. Največji delež celotne izpostavljenosti je bil do proučevanih podjetij z območja Posavja (56,3%), medtem ko je bil ta delež do Dolenjske 38,3% in Bele Krajine le 5,5%. Kot je razvidno iz zgornje tabele, kljub temu, da je bilo v povprečju na celotnem proučevanem območju skoraj 80% bančnih komitentov malih podjetij, je bil delež izpostavljenosti slovenskih bank do njih le 8,7%. Izpostavljenost do velikih komitentov, kljub številčno v strukturi komitentov le manjšemu deležu (7,6%), je znašala 105,9 milijard SIT, kar je predstavljalo 80,7% celotne izpostavljenosti bančnega sistema do vseh podjetij proučevanega območja. Iz tega dejstva je jasno razvidna pomembnost velikih podjetij za bančne naložbe.

Tabela 20: Izpostavljenost slovenskega bančnega sistema na dan 31.12.2001 do proučevanih podjetij po območjih in bonitetnih razredih (v tisoč SIT)

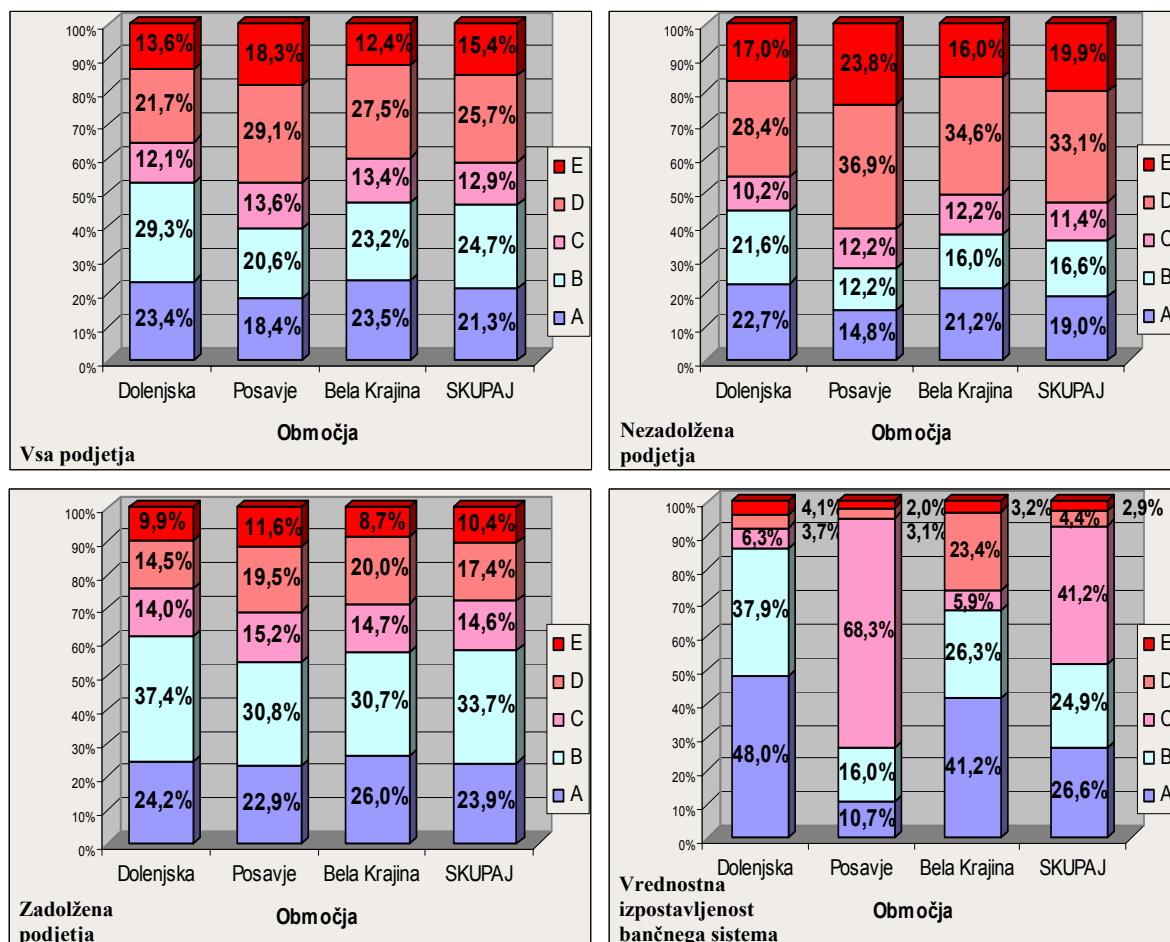
	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	24.108.269	48,0	7.879.151	10,7	2.950.491	41,2	34.937.911	26,6
B	19.028.259	37,9	11.800.860	16,0	1.880.246	26,3	32.709.365	24,9
C	3.178.843	6,3	50.422.926	68,3	424.967	5,9	54.026.736	41,2
D	1.854.465	3,7	2.260.939	3,1	1.673.964	23,4	5.789.368	4,4
E	2.079.462	4,1	1.458.242	2,0	226.493	3,2	3.764.197	2,9
SKUPAJ	50.249.298	100,0	73.822.118	100,0	7.156.161	100,0	131.227.577	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Po posameznih območjih najbolj izstopa Posavje, kjer je bil delež velikih zadolženih podjetij v številu zadolženih podjetij 7,5%, delež vrednostne izpostavljenosti bank do velikih podjetij omenjenega območja pa je znašal kar 86,2%, kar je opazno več kot na območju Dolenjske in Bele Krajine. Ker na osnovi posredovanih podatkov iz Banke Slovenije zaradi zaupnosti podatkov ni bilo mogoče videti izpostavljenosti do posameznih podjetij, sem na osnovi razvrstitev podjetij v bonitetne razrede (kar bo še posebej opazno v nadaljevanju) in na osnovi bilančnih podatkov velikih podjetij Posavja sklepal, da izstopa izpostavljenost do Nuklearne elektrarne Krško. To podjetje je na osnovi posebnega statusa in zelo obsežnih sredstev edino sposobno najetja tako obsežnih virov. Poleg tega je v elektrarni potekala obsežna modernizacija (zamenjava uparjalnikov), kar je bilo financirano tudi s posojili konzorcija nekaterih slovenskih bank.

Iz naslednje slike pa je razvidno, da je bilo med nezadolženimi podjetji razvrščenih 64,4% v C, D in E bonitetne razrede. Med zadolženimi podjetji je bilo v iste bonitetne razrede razvrščenih le 42,4% podjetij. Ker je delež celotne izpostavljenosti bank do podjetij višje tveganih treh razredov znašal 48,5%, bi lahko sklepali, da je bila kljub višjemu tveganju povprečna izpostavljenost do teh podjetij višja, kot do podjetij v A in B bonitetnih razredih. Tu je ponovno viden vpliv velike izpostavljenosti bank do velikih podjetij Posavja, ki so razvrščena v C bonitetni razred, med katerimi najverjetneje izstopa izpostavljenost do Nuklearne elektrarne Krško. Zaradi tega je izpostavljenost bank do C bonitetnega razreda na območju Posavja kar 68,3%, medtem ko se je ta delež na območju Dolenjske in Bele Krajine gibal okoli 6%.

Slika 2: Primerjava bonitetnih struktur podjetij po številu vseh podjetij, po številu nezadolženih in zadolženih ter struktura vrednostne izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema na dan 31.12. 2001 do podjetij po posameznih bonitetnih razredih ter območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Iz slike 2 lahko sklepamo, da so bila k zadolževanju relativno bolj nagnjena podjetja iz B bonitetnega razreda, ki kaže največjo razliko v strukturi med podjetji, do katerih je bil bančni sistem izpostavljen in podjetji, do katerih ni bil. V primerjavi z A bonitetnim razredom je za B razred značilna nekoliko slabša likvidnost in zato potreba po likvidnih sredstvih. Potrebe po likvidnih sredstvih se seveda kažejo tudi pri kreditno višje tveganih razredih podjetij, vendar so bila ta podjetja v primerjavi s podjetji, razvrščenimi v B bonitetni razred, v manjši meri sposobna najemati kredite pri bankah zaradi previsokega tveganja.

3.5.3.2 Mala podjetja

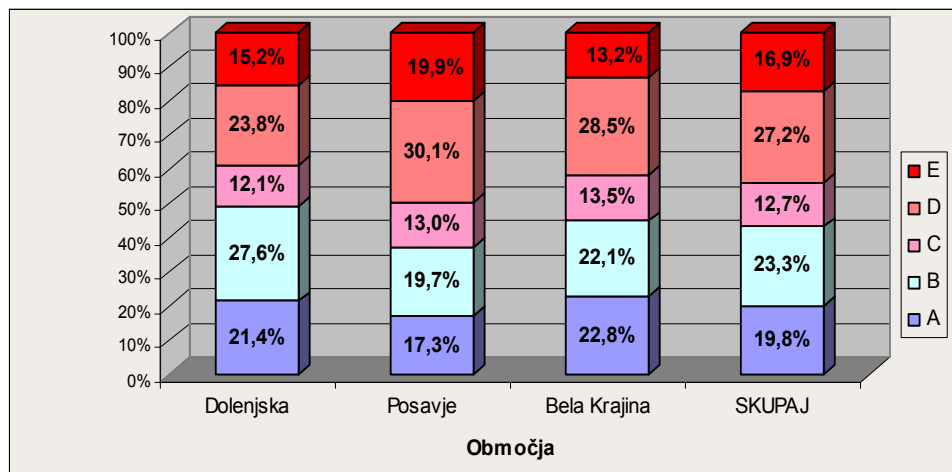
Mala podjetja predstavljajo za posojilodajalce še odprte tržne možnosti za širitev plasiranih sredstev, kar bo predvsem razvidno v nadaljevanju pri predstavitvi izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije do malih podjetij. Ta segment podjetij lahko predstavljajo za banko stranke z manjšimi pogajalskimi močmi, kar se lahko kaže v večji dobičkonosnosti plasiranih sredstev banke. Poleg tega je možnost razvoja določenih malih podjetij v srednja in velika dosti večja, s čimer se z ustreznimi sinergijskimi učinki med banko in podjetjem zagotovi še lažje doseganje te rasti podjetja.

Tabela 21: Število malih podjetij proučevanih območij po bonitetnih razredih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	159	21,4	136	17,3	64	22,8	359	19,8
B	205	27,6	155	19,7	62	22,1	422	23,3
C	90	12,1	102	13,0	38	13,5	230	12,7
D	177	23,8	236	30,1	80	28,5	493	27,2
E	113	15,2	156	19,9	37	13,2	306	16,9
SKUPAJ	744	100,0	785	100,0	281	100,0	1810	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Slika 3: Bonitetna struktura malih podjetij po proučevanih območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Iz zgornje slike je razvidno kreditno tveganje malih podjetij na proučevanih območjih. Kar 49% malih podjetij Dolenjske je bilo razvrščeno v A in B bonitetni razred, medtem ko je bilo takih podjetij na območju Posavja le 37%. Na osnovi tega dejstva sklepam, da so mala podjetja na območju Posavja v povprečju kreditno višje tvegana, kot mala podjetja Dolenjske. Mala podjetja Bele Krajine so glede na kreditno tveganje zelo blizu kreditnemu tveganju celotnega proučevanega območja, saj je bonitetna struktura tega območja zelo podobna povprečju celotnega območja.

Tabela 22: Prihodki malih podjetij po bonitetnih razredih in posameznih območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	9.176.100	25,3	8.180.358	23,7	2.866.497	27,1	20.222.955	24,8
B	14.562.920	40,1	12.896.383	37,3	3.494.005	33,0	30.953.308	38,0
C	4.801.809	13,2	6.208.515	18,0	1.727.505	16,3	12.737.829	15,6
D	4.427.250	12,2	4.238.299	12,3	1.679.770	15,9	10.345.319	12,7
E	3.361.920	9,3	3.039.650	8,8	829.101	7,8	7.230.671	8,9
SKUPAJ	36.329.999	100,0	34.563.205	100,0	10.596.878	100,0	81.490.082	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

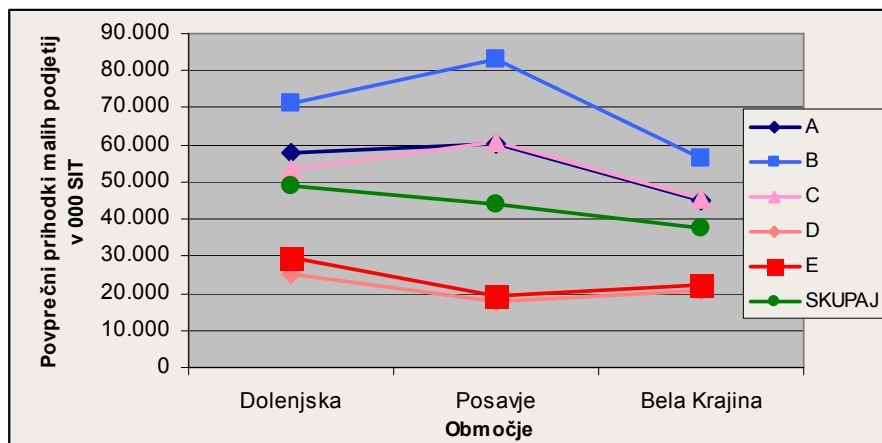
Prikaz povprečnih prihodkov nam veliko pove o možnosti najemanja kreditov pri bankah, saj je določitev kratkoročne zgornje meje zadolževanja v veliki meri odvisna tudi od povprečnih mesečnih prihodkov podjetij.

Tabela 23: Povprečni prihodki malih podjetij po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	57.711	60.150	44.789	56.331
B	71.039	83.202	56.355	73.349
C	53.353	60.868	45.461	55.382
D	25.013	17.959	20.997	20.984
E	29.752	19.485	22.408	23.630
SKUPAJ	48.831	44.030	37.711	45.022

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Slika 4: Povprečni prihodki malih podjetij po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Kot je razvidno iz zgornje slike, so mala podjetja B bonitetnega razreda v letu 2001 ustvarila najvišje povprečne prihodke med malimi podjetji, sledila so jim podjetja A bonitetnega razreda, ki pa so imela povprečne prihodke na podjetje le rahlo nad povprečnimi prihodki C bonitetnega razreda. Najnižje povprečne prihodke na podjetje so imela po pričakovanju podjetja D in E bonitetnih razredov, kamor so bila razvrščena podjetja, ki so imela v letu 2001 zelo skromen obseg poslovanja oziroma niso poslovala v letu 2001.

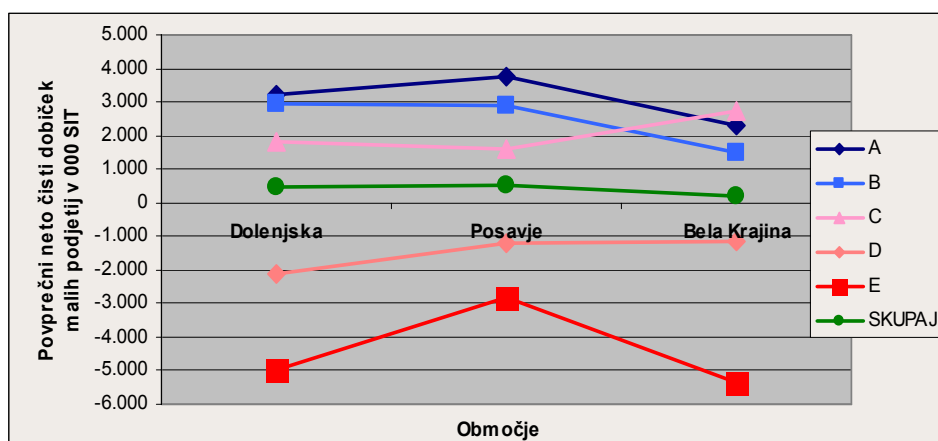
Po območjih so ustvarila najvišje povprečne prihodke mala podjetja Posavja, ki so bila razvrščena v B bonitetni razred, v primerjavi z območjem Dolenjske pa so bili povprečni prihodki malih podjetij višji tudi v A in C razredu. Povprečni prihodki vseh malih podjetij po posameznih območjih so bili kljub temu višji na območju Dolenjske, in sicer na račun višjih povprečnih prihodkov podjetij, ki so bila razvrščena v višje tvegane razrede (E in D).

Tabela 24: Neto čisti dobički malih podjetij po bonitetnih skupinah in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	509.525	510.940	147.330	1.167.795
B	601.100	445.687	92.438	1.139.225
C	165.655	165.287	103.440	434.382
D	-377.984	-283.549	-90.357	-751.890
E	-560.793	-436.053	-197.211	-1.194.057
SKUPAJ	337.503	402.312	55.640	795.455

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Slika 5: Povprečni neto čisti dobički malih podjetij po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Z vidika dobičkonosnosti so bila uspešnejša podjetja na območju Posavja, saj so dosegala v povprečju nekoliko višje neto čiste dobičke na podjetje kot območje Dolenjske v A, B in C bonitetnih razredih, poleg tega pa so imela posavska podjetja v D in E bonitetnem razredu v povprečju nižje izgube, kot podjetja ostalih dveh območij. Na splošno za proučevana mala podjetja velja, da višje kot so kreditno tvegana, manjši je v povprečju njihov neto čisti dobiček oziroma višja je njihova neto izguba. Odstopanje se pojavi le na območju Bele Krajine, kjer so bila v povprečju najbolj dobičkonosna podjetja C bonitetne skupine.

Na celotnem proučevanem območju je bilo med malimi podjetji zadolženih slabih 42% oziroma 759 od 1810 malih podjetij. Po posameznih območjih je bil ta delež višji na območju Bele Krajine (45,2%) in nižji na območju Posavja (40,3%).

Tabela 25: Število zadolženih in nezadolženih malih podjetij pri bančnem sistemu Slovenije na dan 31.12. 2001 po območjih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Zadolžena	316	42,5	316	40,3	127	45,2	759	41,9
Nezadolžena	428	57,5	469	59,7	154	54,8	1051	58,1
SKUPAJ	744	100,0	785	100,0	281	100,0	1810	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

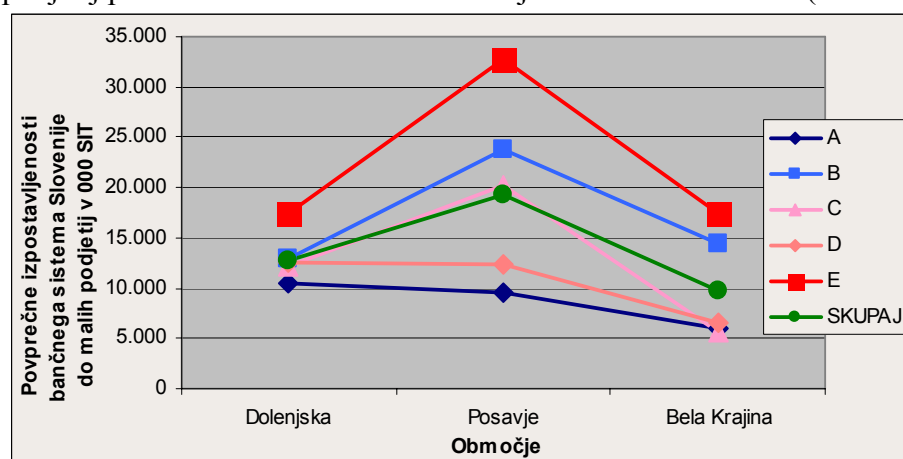
Tabela 26: Izpostavljenost slovenskega bančnega sistema na dan 31.12. 2001 do proučevanih malih podjetij po območjih in bonitetnih razredih (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	686.845	17,0	638.857	10,5	186.801	15,2	1.512.503	13,3
B	1.457.563	36,0	2.309.795	38,0	536.517	43,6	4.303.875	37,9
C	549.667	13,6	927.170	15,3	105.093	8,5	1.581.930	13,9
D	688.569	17,0	761.386	12,5	174.982	14,2	1.624.937	14,3
E	663.298	16,4	1.440.235	23,7	226.493	18,4	2.330.026	20,5
SKUPAJ	4.045.942	100,0	6.077.443	100,0	1.229.886	100,0	11.353.271	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Izpostavljenost slovenskih bank na dan 31.12. 2001 do malih podjetij med vsemi proučevanimi podjetji je bila zgolj 8,7% oziroma 11.353.271.000 SIT. 53,5% izpostavljenosti je bilo do posavskih podjetij, 35,6% do podjetij Dolenjske in 10,8% do belokranjskih podjetij.

Slika 6: Povprečne izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije do malih podjetij po bonitetnih razredih in območjih na dan 31.12.2001 (v tisoč SIT)

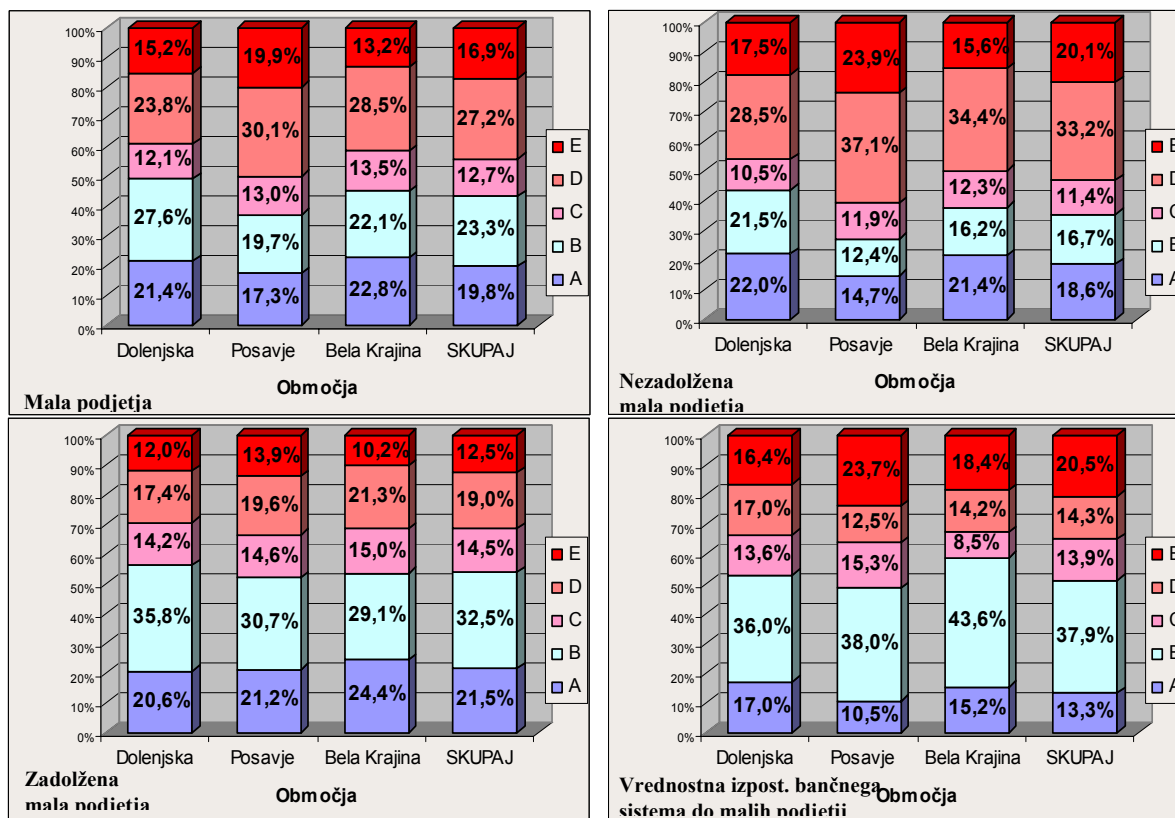

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

V povprečju je znašala izpostavljenost bank do posameznega malega podjetja, do katerega je bil bančni sistem Slovenije na dan 31.12. 2001 izpostavljen, 14.958.000 SIT. Izpostavljenost je bila najnižja do malih podjetij Bele Krajine, do katerih je povprečna izpostavljenost znašala 9.684.000 SIT in najvišja do podjetij Posavja z 19.232.000 SIT povprečne izpostavljenosti. Najvišja povprečna izpostavljenost (32,7 milijonov SIT) je bila izpostavljenost do podjetij E bonitetnega razreda iz Posavja. Na splošno je najvišja povprečna izpostavljenost po vseh treh proučevanih območjih bila do malih podjetij E bonitetnega razreda, kar verjetno predstavlja nakopičene neizterljive dolgove teh podjetij do bank. Glede na povprečne izpostavljenosti bank do malih podjetij po posameznih bonitetnih razredih sledi razredu E razred B, do katerega podjetij je povprečna izpostavljenost znašala 17,4 milijonov SIT. Sledita bonitetna razreda C (14,4 milijonov SIT) in D (11,3 milijonov SIT), presenetljivo pa je povprečna izpostavljenost slovenskih bank najnižja do podjetij A bonitetnega razreda (9,3 milijonov SIT), čeprav je ta razred glede na kreditno tveganje najmanj tvegan. Ker podjetja iz A bonitetnega razreda nimajo problemov z likvidnostjo, verjetno tudi ne potrebujejo dodatnega zadolževanja pri bankah, kar se kaže v nizki zadolženosti pri bančnem sistemu. V tem segmentu se torej bankam kaže dobra priložnost za kvalitetne naložbe, ne da bi to bistveno poslabšalo kreditno tveganje naložb.

Naslednja slika primerjave bonitetnih struktur podjetij, do katerih je slovenski bančni sistem na dan 31.12. 2001 izkazoval izpostavljenost, kaže, da so banke pri svojih naložbah upoštevale kreditno tveganje in so se izogibale naložbam v kreditno višje tvegana podjetja. Nezadolženih malih podjetij v treh najvišje tveganih bonitetnih razredih je bilo kar 64,7%, medtem ko je bil delež teh treh razredov med zadolženimi podjetji 46%. Vrednostna struktura izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije do malih podjetij kaže, da je bilo 48,7% izpostavljenosti do C, D in E razredov, kar kaže v primerjavi s številčno strukturo na višjo povprečno izpostavljenost do tega segmenta podjetij.

Slika 7: Primerjava bonitetnih struktur malih podjetij po številu, po številu nezadolženih in zadolženih ter struktura vrednostne izpostavljenosti slovenskega bančnega sistema na dan 31.12. 2001 do malih podjetij po posameznih bonitetnih razredih ter območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Če pogledamo podrobneje mala podjetja dveh kreditno manj tveganih bonitetnih razredov (A in B), jasno vidimo ločnico z omenjenima razredoma. Za podjetja A bonitetnega razreda velja, da nimajo težav z likvidnostjo, zato tudi manj posegajo po bančnih kreditih oziroma v povprečno manjših obsegih, kot to velja za podjetja B razreda. Podjetja B razreda pa zaradi občasnih težav z likvidnostjo posegajo po bančnih kreditih v povprečno večjih obsegih, saj so za banko glede kreditnega tveganja sprejemljive stranke in z najemanjem kreditov praviloma nimajo večjih težav. S primerjavo deležev B bonitetnega razreda v zgornji sliki po posameznih grafikonih namreč vidimo, da je bilo med vsemi malimi podjetji 23,3% takih, ki so bila razvrščena v B bonitetni razred. Delež v B razred razvrščenih nezadolženih malih podjetij je le 16,7%, medtem ko je delež B podjetij med zadolženimi kar 32,5%. S preprosto logiko lahko s primerjavo z drugimi bonitetnimi razredi sklepamo, da so podjetja B bonitetnega razreda bolj nagnjena k zadolževanju. Na podlagi podatka, da je bilo med B podjetja na proučevanem območju ob koncu leta 2001 plasirane 37,9% izpostavljenosti bank do malih podjetij, pa lahko sklepamo še, da je povprečna izpostavljenost do teh podjetij višja od povprečne izpostavljenosti do vseh malih podjetij.

Bankam je uspelo uspešneje plasirati naložbe predvsem v mala podjetja na območju Bele Krajine, ki je bilo edino območje, kjer je bila povprečna izpostavljenost bank do A in B podjetij višja od povprečne izpostavljenosti v kreditno višje tvegane razrede C, D in E. Na območju Dolenjske in Posavja je bilo stanje namreč ravno obratno.

3.5.3.3 Srednja podjetja

Izmed 2023 proučevanih podjetij je bilo glede na kriterije Zakona o gospodarskih družbah 139 podjetij srednjih. Ta podjetja številčno predstavljajo 6,9% proučevanih podjetij, vendar je

njihov delež v celotnih ustvarjenih prihodkih proučevanih podjetij 10,3%, v neto ustvarjenem dobičku pa 14,6%. Največ srednjih podjetij je delovalo na območju Dolenjske, in sicer 75 srednjih podjetij oziroma 54% vseh srednjih podjetij.

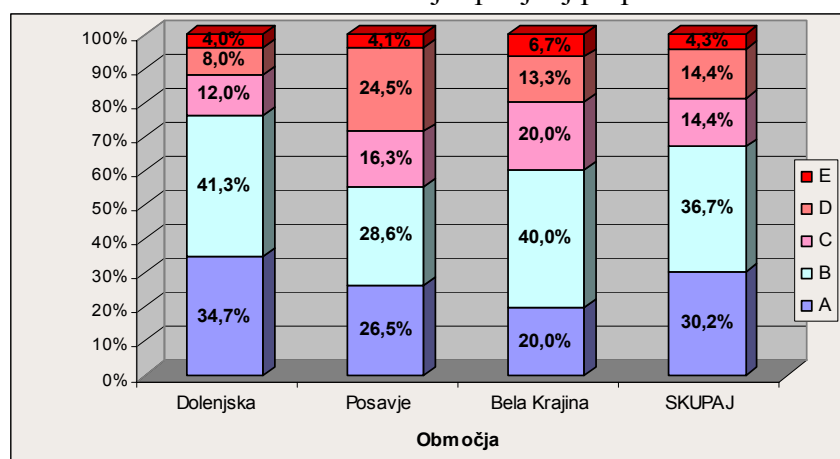
Tabela 27: Število srednjih podjetij proučevanih območij po bonitetnih razredih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	26	34,7	13	26,5	3	20,0	42	30,2
B	31	41,3	14	28,6	6	40,0	51	36,7
C	9	12,0	8	16,3	3	20,0	20	14,4
D	6	8,0	12	24,5	2	13,3	20	14,4
E	3	4,0	2	4,1	1	6,7	6	4,3
SKUPAJ	75	100,0	49	100,0	15	100,0	139	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Bonitetna struktura srednjih podjetij kaže, da je bilo njihovo kreditno tveganje v primerjavi z malimi podjetji relativno manjše. Upoštevati je seveda potrebno tudi, da je med malimi podjetji bilo dosti takih, ki niso poslovala ali je bil njihova realizacija izjemno nizka tudi zaradi začetka poslovanja v letu 2001 in so bila zato razporejena v višje tvegane bonitetne razrede. V A in B bonitetna razreda je bilo razporejenih 67% srednjih podjetij, po posameznih območjih pa je bil ta delež najvišji na območju Dolenjske (76%) in najnižji v Posavju (55%).

Slika 8: Bonitetna struktura srednjih podjetij po proučevanih območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Tabela 28: Prihodki srednjih podjetij po bonitetnih razredih in posameznih območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	14.655.321	32,9	10.714.236	36,7	2.103.448	23,8	27.473.005	33,3
B	19.649.464	44,1	8.331.736	28,5	3.881.263	43,9	31.862.463	38,6
C	4.686.991	10,5	3.517.628	12,1	1.323.229	15,0	9.527.848	11,5
D	3.948.886	8,9	5.712.818	19,6	1.199.926	13,6	10.861.630	13,1
E	1.637.326	3,7	907.861	3,1	335.073	3,8	2.880.260	3,5
SKUPAJ	44.577.988	100,0	29.184.279	100,0	8.842.939	100,0	82.605.206	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

V letu 2001 so srednja podjetja ustvarila za 82,6 milijard SIT, kar je predstavljalo 10,3% prihodkov vseh proučevanih podjetij. Povprečni prihodki v letu 2001 so po posameznih območjih zelo podobni, kar pa ne velja za povprečne prihodke po posameznih bonitetnih

razredih. Le-ti so se gibali od 824,2 milijona SIT, kolikor so v povprečju ustvarila posavska srednja podjetja A bonitetnega razreda do 335 milijonov SIT, ki jih je v povprečju ustvarilo belokranjsko srednje podjetje E bonitetnega razreda. Med območji se največja odstopanja povprečnih prihodkov srednjih podjetij pojavljajo ravno v A bonitetnem razredu, kjer so imela najvišje povprečne prihodke srednja podjetja Posavja, ki so v povprečju ustvarila 824,2 milijona SIT, najmanj pa srednja podjetja Dolenjske, kjer so povprečni prihodki v letu 2001 znašali 563,7 milijonov SIT (glej Tab. 40, Priloga 4).

Tabela 29: Povprečni neto čisti dobički na posamezno srednje podjetje po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	54.655	40.456	41.295	49.306
B	20.655	20.209	22.068	20.699
C	23.222	6.025	13.412	14.872
D	-12.567	10.335	300.409	32.472
E	-417.851	-154.017	-7.501	-261.515
SKUPAJ	12.552	13.735	59.323	18.016

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Srednja podjetja so k skupnemu neto čistemu dobičku vseh 2023 proučevanih podjetij prispevala 14,6%. Najuspešneje so v povprečju poslovala belokranjska srednja podjetja, saj so v letu 2001 ustvarila za 59,3 milijonov neto čistega dobička na posamezno podjetje. V povprečju je namreč srednje podjetje na proučevanem območju ustvarilo 18 milijonov SIT čistega dobička. Področje Bele Krajine izstopa zaradi visokega čistega dobička enega samega podjetja, to je Rudnik Kanižarica v zapiranju, ki je bilo razvrščeno v D bonitetni razred zaradi kapitalske neustreznosti. Visok vpliv izgube enega samega podjetja se kaže tudi na neto rezultat srednjih podjetij območja Dolenjske, ki je sicer znašal 12,6 milijonov SIT neto čistega dobička na posamezno srednje podjetje; z izločitvijo tega podjetja pa bi znašal 26,7 milijonov SIT.

Analiza izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije kaže izpostavljenost na dan 31.12. 2001 do slabih 88% oziroma do 122 od 139 proučevanih srednjih podjetij. Med posameznimi območji sicer ni bilo večje razlike v stopnji zadolževanja srednjih podjetij, kljub temu pa je opazno rahlo večji delež na območju Posavja (90%).

Tabela 30: Število zadolženih in nezadolženih srednjih podjetij pri bančnem sistemu Slovenije na dan 31.12.2001 po območjih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Zadolžena	65	86,7	44	89,8	13	86,7	122	87,8
Nezadolžena	10	13,3	5	10,2	2	13,3	17	12,2
SKUPAJ	75	100,0	49	100,0	15	100,0	139	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Tabela 31: Izpostavljenost slovenskega bančnega sistema do srednjih podjetij na dan 31.12. 2001 po območjih (v tisoč SIT)

	Izpostavljenost bančnega sistema	v %	Povprečna izpostavljenost na podjetje
Dolenjska	8.487.153	60,9	130.572
Posavje	4.074.253	29,2	92.597
Bela Krajina	1.376.636	9,9	105.895
SKUPAJ	13.938.042	100,0	114.246

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Skupna izpostavljenost slovenskih bank na dan 31.12. 2001 do srednjih podjetij na proučevanem območju je bila 13.938.042.000 SIT, kar je predstavljalo 10,6% celotne izpostavljenosti bančnega sistema Slovenije do vseh proučevanih podjetij. 61% izpostavljenosti je bilo do dolenjskih podjetij, 29% do posavskih in 10% do belokranjskih. V povprečju so bila dolenjska srednja podjetja tudi najbolj zadolžena med vsemi proučevanimi srednjimi podjetji, saj je povprečna izpostavljenost bank do posameznega podjetja, do katerega so slovenske banke izkazovale izpostavljenost, znašala 130,6 milijonov SIT, medtem ko je znesek za posavsko območje znašal 92,6 milijonov SIT.

3.5.3.4 Velika podjetja

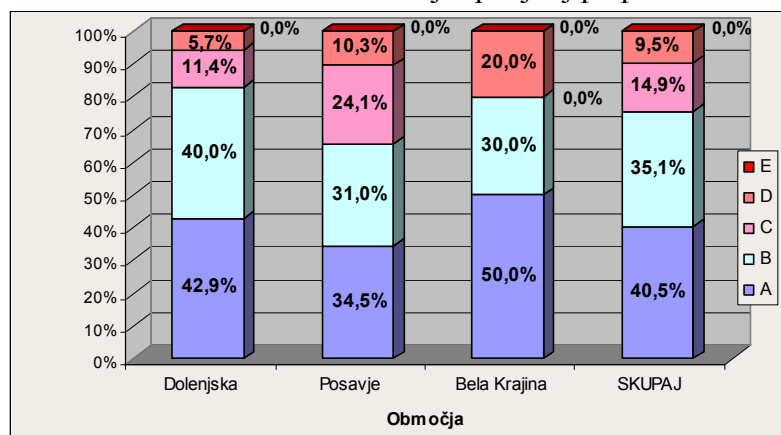
Čeprav velika podjetja številčno predstavljajo le 3,7% vseh proučevanih podjetij, pa je njihov pomen v celotnih prihodkih gospodarstva proučevanega območja in obsegu izpostavljenosti, ki jo do segmenta velikih podjetij izkazujejo slovenske banke, izjemno velik. Na območju, ki sem ga proučil, je imelo sedež 74 velikih podjetij, od tega jih je bilo slaba polovica iz območja Dolenjske, 39% iz območja Posavja in 13% iz Bele Krajine.

Tabela 32: Število velikih podjetij proučevanih območij po bonitetnih razredih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	15	42,9	10	34,5	5	50,0	30	40,5
B	14	40,0	9	31,0	3	30,0	26	35,1
C	4	11,4	7	24,1	0	0,0	11	14,9
D	2	5,7	3	10,3	2	20,0	7	9,5
E	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
SKUPAJ	35	100,0	29	100,0	10	100,0	74	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Slika 9: Bonitetna struktura srednjih podjetij po proučevanih območjih

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Dobre tri četrtine (75,6%) velikih podjetij sem razvrstil v A in B bonitetni razred. Kreditno tveganje dolenjskih velikih podjetij je bilo v povprečju opazno nižje, kot velikih podjetij

Posavja, saj je bilo pri dolenjskih kar 82,9% velikih podjetij razvrščenih v A in B bonitetna razreda, medtem ko je bilo posavskih velikih podjetij v nižje tvegana bonitetna razreda razvrščenih le 65,5%. Belokranjskih velikih podjetij v A in B razredu je bilo 80%.

Tabela 33: Prihodki velikih podjetij po bonitetnih razredih in posameznih območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
A	366.885.629	81,3	59.491.574	46,2	41.552.895	71,8	467.930.098	73,4
B	73.265.353	16,2	18.553.120	14,4	9.221.373	15,9	101.039.846	15,8
C	7.283.077	1,6	46.628.225	36,2	0	0,0	53.911.302	8,5
D	3.605.719	0,8	4.123.281	3,2	7.121.909	12,3	14.850.909	2,3
E	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
SKUPAJ	451.039.778	100,0	128.796.200	100,0	57.896.177	100,0	637.732.155	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Velika podjetja so prispevala k celotni realizaciji proučevanih podjetij 637.732.155.000 SIT, kar pomeni 79,5% vseh ustvarjenih prihodkov proučevanih podjetij v letu 2001. 57,5% prihodkov proučevanih velikih podjetij so ustvarila podjetja A bonitetnega razreda območja Dolenjske. V ta bonitetni razred je vključeno tudi podjetje Revoz, katerega realizacija predstavlja v celotnih prihodkih proučevanih velikih podjetij kar tretjino (33,9%), zato je vpliv tega podjetja jasno viden tudi v povprečnih prihodkih velikih podjetij. Območje z najvišjimi povprečnimi prihodki velikih podjetij je bila Dolenjska, kjer so ta podjetja v povprečju ustvarila 12,9 milijarde SIT, medtem ko je bila povprečna realizacija velikih podjetij Bele Krajine 5,8 milijarde SIT in Posavja le 4,4 milijarde SIT (glej Tab. 41, Priloga 4).

Tabela 34: Povprečni neto čisti dobički na posamezno veliko podjetje po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	890.634	340.445	217.668	595.076
B	90.082	66.569	21.566	74.037
C	31.868	-326.213	-	-196.001
D	-135.282	-33.184	-1.046.591	-351.899
E	-	-	-	-
SKUPAJ	413.645	55.880	-94.015	204.837

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Neto čistemu rezultatu proučevanih podjetij so velika podjetja prispevala 82,1% oziroma 15.157.948.000 SIT. Kar 60% neto čistega dobička velikih podjetij in 49% vseh 2023 proučevanih podjetij je prispevalo eno samo podjetje, to je Krka d.d. Na račun tega podjetja je tako prikazana visoka uspešnost poslovanja velikih podjetij dolenjskega območja, ki močno presega Posavje, kjer so leto 2001 velika podjetja zaključila z 1,6 milijarde SIT neto čistega dobička. Belokranjska velika podjetja so poslovala z neto čisto izgubo.

Tabela 35: Število zadolženih in nezadolženih velikih podjetij pri bančnem sistemu Slovenije na dan 31.12. 2001 po območjih

	Dolenjska	v %	Posavje	v %	Bela Krajina	v %	SKUPAJ	v %
Zadolžena	33	94,3	29	100,0	10	100,0	72	100,0
Nezadolžena	2	5,7	0	0,0	0	0,0	2	0,0
SKUPAJ	35	100,0	29	100,0	10	100,0	74	100,0

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

Le do dveh velikih proučevanih podjetij slovenske banke na dan 31.12. 2001 niso izkazovale izpostavljenosti. Obe podjetji sta bili z območja Dolenjske, kar pomeni, da je na ostalih dveh območjih bančni sistem Slovenije izkazoval izpostavljenost do vseh velikih podjetij.

Tabela 36: Izpostavljenost slovenskega bančnega sistema do velikih podjetij na dan 31.12.2001 po območjih (v tisoč SIT)

	Izpostavljenost bančnega sistema	v %	Povprečna izpostavljenost na podjetje
Dolenjska	37.716.203	35,6	1.142.915
Posavje	63.670.422	60,1	2.195.532
Bela Krajina	4.549.639	4,3	454.964
SKUPAJ	105.936.264	100,0	1.471.337

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP), interni podatki Banke Slovenije in lastni izračuni.

60% od celotne izpostavljenosti do velikih podjetij, ki je ob koncu leta 2001 znašala 105.936.264.000 SIT, je slovenski bančni sistem izkazoval do podjetij Posavja, do podjetij Dolenjske 36% in podjetij Bele Krajine le 4%. Povprečna izpostavljenost je bila tako po posameznih območjih zelo različna. V povprečju so bile tako slovenske banke do vsakega velikega podjetja Posavja izpostavljene v višini 2,2 milijarde SIT, do velikih podjetij Dolenjske pa kar za polovico manj, to je 1,1 milijarde SIT. Povprečna izpostavljenost do belokranjskih velikih podjetij je znašala le petino povprečne izpostavljenosti do velikih podjetij Posavja, to je 455 milijonov SIT. Kot sem že predhodno ugotavljal, je mogoče sklepati, da je tako visoka izpostavljenost do podjetij Posavja posledica izpostavljenosti do enega samega podjetja, to je Nuklearne elektrarne Krško.

SKLEP

V diplomskem delu sem poskušal oceniti kreditno tveganje podjetij območja Dolenjske, Posavja in Bele Krajine. Pri analizi sem gledal na tveganje z vidika posojilodajalca, na osnovi tega pa je oblikovan tudi način razvrščanja podjetij v bonitetne razrede. Upošteval sem namreč lastne izkušnje z delovnega mesta kreditnega analitika v Novi Ljubljanski banki ter izkušnje sodelavcev. Poglavitni namen diplomskega dela je bil predstaviti način razvrščanja podjetij v bonitetne skupine glede na ocene kreditnega tveganja teh podjetij le na osnovi javno dostopnih podatkov, s čimer je omogočena razvrstitev vseh podjetij, tudi nekomitentov posamezne banke. Tako sem poskušal napotke Banke Slovenije za razvrščanje podjetij na osnovi subjektivnih meril s pomočjo lastnih izkušenj z delovnega mesta kreditnega analitika uporabiti v praksi. Analiza in razvrstitve podjetij predstavljajo tudi uporabno vrednost za banko.

Razvrstitveni model, ki je bil oblikovan, razvršča podjetja v razrede kreditnega tveganja od A do E. V razrede z višjim kreditnim tveganjem (D in E) razvrsti podjetja, katerih poslovanje ne

omogoča izpolnjevanje določenih zahtev Zakona o finančnem poslovanju podjetij, kot so kapitalna ustreznost in pozitiven kapital, za razvrstitev v te razrede pa se upošteva tudi neposlovanje ali izrazito nizka raven poslovanja podjetij. Podjetja, ki niso bila dokončno razvrščena že v prvem koraku, pa so bila nadalje razvrščena na osnovi izbranih štirih kazalnikov finančne moči in likvidnosti v štiri bonitetne razrede od A do D. Pri razvrščanju pa je bila deloma upoštevana tudi dobičkonosnost.

Analiza je zajela 2023 podjetij iz že omenjenih treh območij. Prikaz ugotovitev je temeljil na medsebojni primerjavi podjetij glede na območja in glede na velikost podjetij. Ugotovitve kažejo na uspešno poslovanje celotnega proučevanega območja, saj so vsa podjetja ustvarila neto čisti dobiček, ki pa se glede na velikost podjetij in območja zelo razlikuje. Glede na velikost neto čistega dobička je najuspešnejše območje Dolenjske, ki ima na račun Krke in drugih velikih podjetij daleč najboljši rezultat, saj so ustvarili dobrih 85% celotnega neto čistega dobička. To območje je tudi ustvarilo največ prihodkov, kjer pa se kaže izrazit vpliv velikih podjetij.

S prikazom bonitetne strukture podjetij glede na razvrstitev podjetij ocenjujem, da je bilo kreditno tveganje dolenjskih podjetij najnižje med proučevanimi območji, najvišje pa so izkazovala posavska podjetja. Za območje Dolenjske so značilni tudi najvišji povprečni prihodki na podjetje in dobičkonosnost podjetij. Na celotno sliko imajo seveda zelo velik vpliv velika podjetja, kot so Krka, Revoz in Nuklearna elektrarna Krško. Podjetja sem zato razdelil na velika, srednja in mala po kriterijih Zakona o gospodarskih družbah, analizo pa razdelil na analizo podjetij po velikosti podjetij.

Najmanjše kreditno tveganje glede na velikost podjetij je bilo ocenjeno pri velikih podjetjih in največje pri malih podjetjih. Primerjava bonitetnih struktur zadolženih in nezadolženih podjetij na dan 31.12. 2001 kaže, da je bilo kreditno tveganje višje pri nezadolženih podjetjih. Razvidno je tudi večje nagnjenje k zadolževanju podjetij B bonitetnega razreda, za katere velja nekoliko slabša likvidnost in zato potreba po likvidnih sredstvih. Seveda se je pojavljala potreba po zadolževanju tudi pri podjetjih iz višje tveganih bonitetnih razredov, vendar je bila njihova sposobnost najemanja kreditov manjša zaradi previsokega tveganja.

LITERATURA

1. Barle Janez, Žunič Anton: Prehodne matrike in vrednotenje internega bonitetnega sistema v banki. Analiza bančnih tveganj. (zbornik) / 6. strokovno posvetovanje o bančništvu, Portorož, 12. in 13. oktober 2000, uredil Neven Borak. – Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 97-111.
2. Borak Neven, Čibej Jože Andrej: Modeliranje likvidnostne in kapitalske ustreznosti bank. Banke na razpotju. (zbornik) / 1. strokovno posvetovanje o bančništvu, Portorož, 1995, uredil Neven Borak. – Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1995, str. 157-170.
3. Hempel George H., Simonson Donald G., Coleman Alan B.: Bank Management. Fourth edition. New York : John Wiley & Sons, 1994. 857 str.
4. Knez – Riedl Jožica: Objektivizacija presoje bonitete podjetja s pomočjo panožnih dejavnikov, doktorska disertacija. Maribor : Ekonomsko poslovna fakulteta, 1998. 278 str.
5. Kranjec Samo: Forum Dolenjske in Posavja. Finance, Ljubljana, 2002, 215, str. 17-24.
6. Krumberger Matej: Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila. Analiza bančnih tveganj. (zbornik) / 6. strokovno posvetovanje o bančništvu, Portorož, 12. in 13. oktober 2000, uredil Neven Borak. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 71-81.
7. Mishkin Frederic S., Eakins Stanley G.: Financial Markets and Institutions. Second edition. New York : Addison – Wesley, 2000. 668 str.
8. Mramor Dušan et al: Napovedovanje plačilne sposobnosti slovenskih podjetij v obdobju 1994 – 1997, CISEF. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1998. 122 str.
9. Mramor Dušan: Sodobna finančna analiza podjetja = Modern corporate financial analysis. Zbornik referatov. / 31. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji, Portorož, 24.-26. marec 1999, uredil Ivan Turk. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1999, str. 327-338.
10. Muhič Mateja: Spremljanje likvidnostnega tveganja v bankah. Analiza bančnih tveganj. (zbornik) / 6. strokovno posvetovanje o bančništvu, Portorož, 12. in 13. oktober 2000, uredil Neven Borak. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 127-138.
11. Neal Robert S.: Credit Derivatives: New Financial Instruments for Controlling Credit Risk. Economic Review, 1996. Federal reserve bank of Kansas city. [URL: <http://www.kc.frb.org/publicat/econrev/pdf/2q96neal.pdf>], 1996.
12. Novak Judita Mirjana: Poslovanje gospodarskih družb v letu 2001. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 2002, 5, letnik XI, 97 str.

13. Principles for the Management of Credit Risk. Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements.
[URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf>], september 2000.
14. Saunders Anthony: Financial Institutions Management: A Modern Perspective. Third Edition. New York : Irwin, 2000. 742 str.
15. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 4, str. 40-46.
16. The New Basel Capital Accord: an explanatory note. Secretariat of the Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlements.
[URL: <http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf>], januar 2001.
17. Zavodnik Evgenij: Potreba po uporabi sodobnih konceptov kreditnega tveganja v bančnem poslovanju. Bančni vestnik, Ljubljana, 2000, 5, str. 36-40.
18. Zavodnik Evgenij: Razvoj in uporaba modela za merjenje kreditnega portfelja v bančni praksi. Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 10, str. 33-37.

VIRI

1. Interni podatki Banke Slovenije.
2. Interni podatki Nove Ljubljanske banke.
3. Podatki iz statističnih podatkov bilance stanja in bilance uspeha gospodarskih družb RS za leto 2000 in 2001. Ljubljana: Agencija RS za plačilni promet, 2002.
4. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002).
5. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002).
6. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002).
7. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002).
8. Slovenski računovodski standardi. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1993. 209 str.
9. Standardna klasifikacija dejavnosti. Ljubljana: Uradni list RS, 1994. 96 str.
10. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/1999, 59/2001).
11. Zakon o finančnem poslovanju podjetij (Uradni list RS, št. 54/1999).
12. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 6/1999, št. 45/2001).

PRILOGE

PRILOGA 1: Proučevano območje

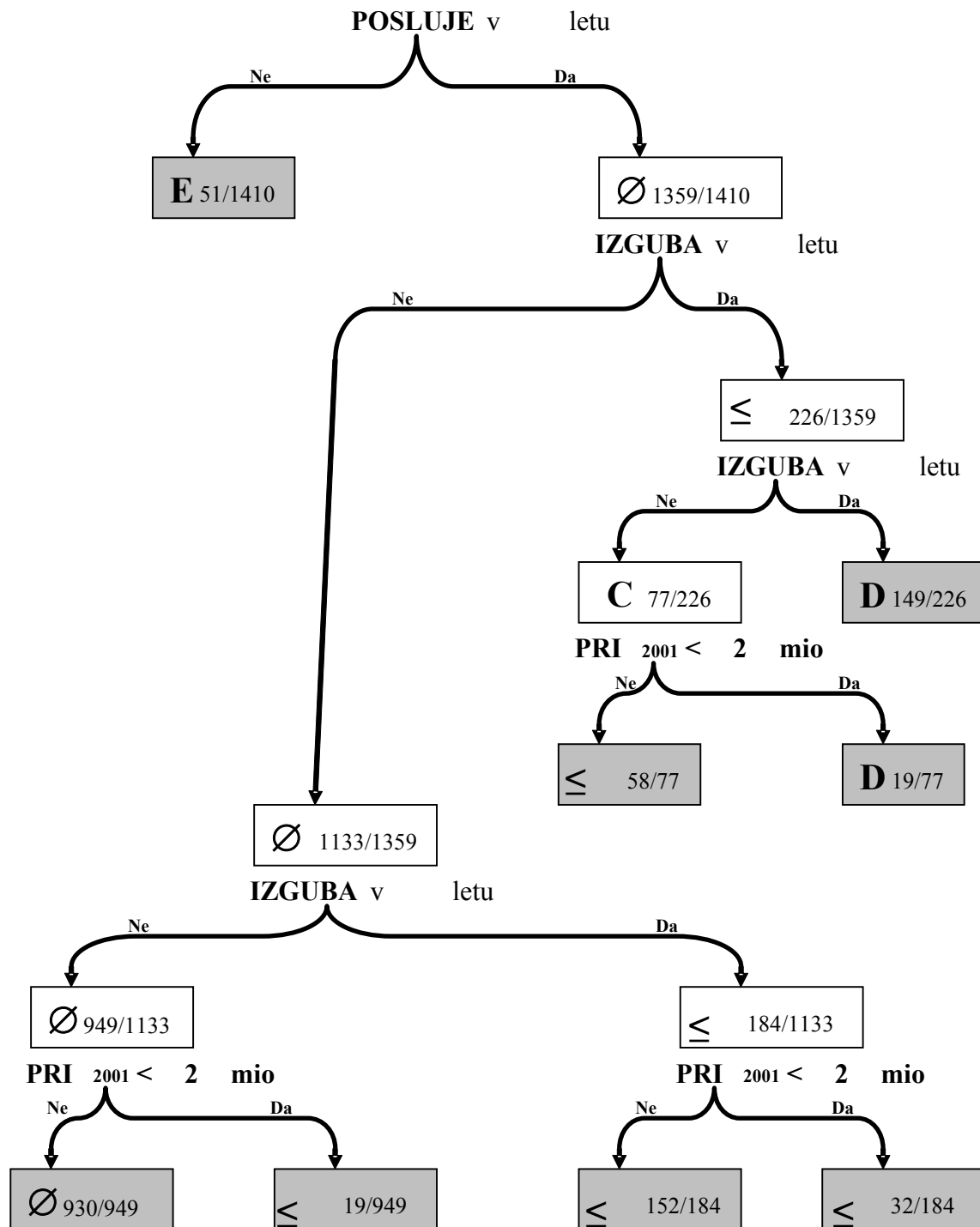
Tabela 37: Proučevano območje

PTT številka	KRAJ	Občina	Območje
8000	NOVO MESTO	Novo mesto	Dolenjska
8210	TREBNJE	Trebnje	Dolenjska
8211	DOBRNIČ	Trebnje	Dolenjska
8212	VELIKA LOKA	Trebnje	Dolenjska
8213	VELIKI GABER	Trebnje	Dolenjska
8216	MIRNA PEČ	Mirna Peč	Dolenjska
8220	ŠMARJEŠKE TOPLICE	Novo mesto	Dolenjska
8222	OTOČEC	Novo mesto	Dolenjska
8230	MOKRONOG	Trebnje	Dolenjska
8231	TREBELNO	Trebnje	Dolenjska
8232	ŠENTRUPERT	Trebnje	Dolenjska
8233	MIRNA	Trebnje	Dolenjska
8275	ŠKOCJAN	Škocjan	Dolenjska
8310	ŠENTJERNEJ	Šentjernej	Dolenjska
8321	BRUSNICE	Novo mesto	Dolenjska
8322	STOPIČE	Novo mesto	Dolenjska
8323	URŠNA SELA	Novo mesto	Dolenjska
8350	DOLENJSKE TOPLICE	Dolenjske Toplice	Dolenjska
8351	STRAŽA	Novo mesto	Dolenjska
8360	ŽUŽEMBERK	Žužemberk	Dolenjska
8361	DVOR	Žužemberk	Dolenjska
8362	HINJE	Žužemberk	Dolenjska
8250	BREŽICE	Brežice	Posavje
8251	ČATEŽ OB SAVI	Brežice	Posavje
8253	ARTIČE	Brežice	Posavje
8254	GLOBOKO	Brežice	Posavje
8255	PIŠECE	Brežice	Posavje
8257	DOBOVA	Brežice	Posavje
8258	KAPELE	Brežice	Posavje
8259	BIZELJSKO	Brežice	Posavje
8261	JESENICE NA DOLENJSKEM	Brežice	Posavje
8262	KRŠKA VAS	Brežice	Posavje
8263	CERKLJE OB KRKI	Brežice	Posavje
8270	KRŠKO	Krško	Posavje
8272	ZDOLE	Krško	Posavje
8273	LESKOVEC PRI KRŠKEM	Krško	Posavje
8274	RAKA	Krško	Posavje
8280	BREŠTANICA	Krško	Posavje
8281	SENOVO	Krško	Posavje
8282	KOPRIVNICA	Krško	Posavje
8283	BLANCA	Sevnica	Posavje
8290	SEVNICA	Sevnica	Posavje
8292	ZABUKOVJE	Sevnica	Posavje
8293	STUDENEC	Sevnica	Posavje
8294	BOŠTANJ	Sevnica	Posavje
8295	TRŽIŠČE	Sevnica	Posavje
8296	KRMELJ	Sevnica	Posavje
8297	ŠENTJANŽ	Sevnica	Posavje
8311	KOSTANJEVICA NA KRKI	Krško	Posavje
8312	PODBOČJE	Krško	Posavje
8330	METLIKA	Metlika	Bela Krajina
8331	SUHOR	Metlika	Bela Krajina
8332	GRADAC	Metlika	Bela Krajina
8333	SEMIČ	Semič	Bela Krajina
8340	ČRNOMELJ	Črnomelj	Bela Krajina
8341	ADLEŠIČI	Črnomelj	Bela Krajina
8342	STARI TRG OB KOLPI	Črnomelj	Bela Krajina
8343	DRAGATUŠ	Črnomelj	Bela Krajina
8344	VINICA	Črnomelj	Bela Krajina

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP).

PRILOGA 2: Binarno razvrstitveno drevo

Slika 10: Binarno razvrstitveno drevo

Vir: Lastna metodologija.

PRILOGA 3: Razvrstitev podjetij po SKD dejavnostih

Tabela 38: Število podjetij po SKD dejavnostih

DEJAVNOST	Število podjetij							
	Dolenjska		Posavje		Bela Krajina		SKUPAJ	
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	12	1,4%	28	3,2%	4	1,3%	44	2,2%
B Ribišstvo	1	0,1%					1	0,0%
C Rudarstvo	1	0,1%	2	0,2%	1	0,3%	4	0,2%
D Predelovalne dejavnosti	176	20,6%	165	19,1%	80	26,1%	421	20,8%
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	2	0,2%	5	0,6%	2	0,7%	9	0,4%
F Gradbeništvo	81	9,5%	62	7,2%	31	10,1%	174	8,6%
G Trgovina, popravila motornih vozil	303	35,5%	345	40,0%	101	33,0%	749	37,0%
H Gostinstvo	21	2,5%	28	3,2%	15	4,9%	64	3,2%
I Promet, skladiščenje, zveze	44	5,2%	36	4,2%	18	5,9%	98	4,8%
J Finančno posredništvo	9	1,1%	7	0,8%	1	0,3%	17	0,8%
K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	169	19,8%	152	17,6%	42	13,7%	363	17,9%
M Izobraževanje	10	1,2%	4	0,5%	2	0,7%	16	0,8%
N Zdravstvo in socialno varstvo	11	1,3%	14	1,6%	4	1,3%	29	1,4%
O Druge javne, skupne in osebne storitve	14	1,6%	15	1,7%	5	1,6%	34	1,7%
SKUPAJ	854	100,0%	863	100,0%	306	100,0%	2023	100,0%

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Tabela 39: Prihodki proučevanih podjetij v letu 2001 po SKD dejavnostih (v tisoč SIT)

DEJAVNOST	PRIHODKI v 000 SIT							
	Dolenjska		Posavje		Bela Krajina		SKUPAJ	
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	2.803.998	0,5%	3.254.789	1,7%	60.746	0,1%	6.119.533	0,8%
B Ribišstvo	879	0,0%		0,0%		0,0%	879	0,0%
C Rudarstvo	491.045	0,1%	539.488	0,3%	910.406	1,2%	1.940.939	0,2%
D Predelovalne dejavnosti	409.331.351	76,9%	78.287.186	40,7%	55.692.538	72,0%	543.311.075	67,8%
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	2.687.978	0,5%	43.346.079	22,5%	872.385	1,1%	46.906.442	5,8%
F Gradbeništvo	22.395.051	4,2%	9.005.061	4,7%	8.284.583	10,7%	39.684.695	4,9%
G Trgovina, popravila motornih vozil	70.511.176	13,3%	37.961.718	19,7%	7.587.688	9,8%	116.060.582	14,5%
H Gostinstvo	572.406	0,1%	6.062.551	3,1%	360.338	0,5%	6.995.295	0,9%
I Promet, skladiščenje, zveze	6.968.360	1,3%	3.351.368	1,7%	1.389.110	1,8%	11.708.838	1,5%
J Finančno posredništvo	249.434	0,0%	1.282.661	0,7%	18.830	0,0%	1.550.925	0,2%
K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	9.192.567	1,7%	7.817.891	4,1%	1.034.262	1,3%	18.044.720	2,3%
M Izobraževanje	174.834	0,0%	25.058	0,0%	22.148	0,0%	222.040	0,0%
N Zdravstvo in socialno varstvo	6.048.805	1,1%	1.348.548	0,7%	1.081.843	1,4%	8.479.196	1,1%
O Druge javne, skupne in osebne storitve	519.881	0,1%	261.286	0,1%	21.117	0,0%	802.284	0,1%
SKUPAJ	531.947.765	100,0%	192.543.684	100,0%	77.335.994	100,0%	801.827.443	100,0%
<i>Prihodki v letu 2000 (v 000 SIT)</i>	472.944.936		181.845.375		68.111.536		722.901.847	

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

PRILOGA 4: Povprečni prihodki srednjih in velikih proučevanih podjetij po bonitetnih razredih v letu 2001 (v tisoč SIT)

Tabela 40: Povprečni prihodki na posamezno srednje podjetje po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	563.666	824.172	701.149	654.119
B	633.854	595.124	646.877	624.754
C	520.777	439.704	441.076	476.392
D	658.148	476.068	599.963	543.082
E	545.775	453.931	335.073	480.043
SKUPAJ	594.373	595.598	589.529	594.282

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.

Tabela 41: Povprečni prihodki na posamezno veliko podjetje po bonitetnih razredih in območjih v letu 2001 (v tisoč SIT)

	Dolenjska	Posavje	Bela Krajina	SKUPAJ
A	24.459.042	5.949.157	8.310.579	15.597.670
B	5.233.240	2.061.458	3.073.791	3.886.148
C	1.820.769	6.661.175	-	4.901.027
D	1.802.860	1.374.427	3.560.955	2.121.558
E	-	-	-	-
SKUPAJ	12.886.851	4.441.248	5.789.618	8.618.002

Vir: Statistični podatki iz bilanc podjetij (APP) in lastni izračuni.